

ธรรมของสมณศักดิ์

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์

(ป. อ. ปยุตฺโต)

ธรรมทานเพื่อการศึกษาธรรม

พุทธศักราช ๒๕๖๐

ธรรมของสมณศักดิ์

© สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต)

ISBN

พิมพ์ครั้งแรก สิงหาคม ๒๕๖๐

... .. เล่ม

- กสิณรับอายุ ๗ รอบ คุณประพัฒน์ – แพทย์หญิงกาญจนา เกษศอาด
- ชุมนุมพุทธธรรมศิริราช
- คณะโยมศรัทธา

ข้อมูล: ถอดเสียงเป็นตัวอักษร โดย พระครูสังฆวิจารณ์ (พงศธรณ์ เกตุภาณิน)

แบบปก: พระครูวินัยธร (ชัยยศ พุทธิวิโร)

พิมพ์ที่

อนุโมทนา

ในพิธีรับสุพรรณบัฏ และเครื่องประกอบสมณศักดิ์ ที่วัดญาณเวศกวัน เมื่อวันที่ ๑๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๐ มีกำหนดให้กล่าวสัมโมทนียกถา

ในวาระนั้น ต่อจากอนุโมนาน้ำใจของท่านผู้ใหญ่ฝ่ายทางการบ้านเมือง ที่ได้นำเครื่องยศไปถวาย ก็ได้ถือเป็นโอกาสที่จะบอกธรรมให้ความเท่าที่พอรู้ แก่พุทธบริษัท ตามสมควร

หลังเสร็จการ มีหลายท่าน พระบ้าง โยมบ้าง บอกว่าอยากพิมพ์บ้าง อยากให้พิมพ์บ้าง เพื่อเผยแพร่เรื่องที่ได้พูดนั้น รวมทั้งท่านที่ถอดเสียงเป็นตัวอักษรมาให้ตรวจจัดให้เป็นเรียงความที่ชัดมากขึ้น เป็นที่มาของหนังสือเล่มเล็กนี้ ซึ่งตั้งชื่อให้เป็นเชิงฉนวนว่า **ธรรมของสมณศักดิ์**

ขออนุโมนาบรรดาผู้ศรัทธาและใฝ่ธรรมมากมาย ที่ได้ร่วมใจกันบำเพ็ญธรรมทานในการพิมพ์ธรรมกถานี้เผยแพร่ แจกจ่าย ด้วยความปรารถนาดีต่อประเทศชาติและมวลประชาชน ขอให้ธรรมแพร่กว้างไกล ให้ปัญญาแผ่ไพศาล เพื่อความไพบูรณ์แห่งประโยชน์สุขของปวงประชา ทุกเมื่อสืบไป

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต)

๗ สิงหาคม ๒๕๖๐

สารบัญ

อนุโมทนา..... ก

ธรรมของสมณศักดิ์ ๓

พูดกันเป็นเรื่องโตใหญ่แต่ความหมายพรา่ว่า อาณาจักรกับพุทธจักร
จับเอาหลักแท้ก็แค่พระกับโยม มาเอื้อปัจจัยมาให้ธรรมกัน..... ๓

อะไรๆ จะไปกันอย่างไร ก็ยื่นหลักไว้
ให้ชาวบ้านเอื้อทาน ให้พระสงฆ์อวยธรรม ๗

พระกับชาวบ้าน ระวังความสัมพันธ์ ไม่ให้เสียวินัย
พระกับการเมือง ระวังระวังมาได้ แต่ต้องไม่ประมาท..... ๑๓

งานของพระชัดอยู่แล้วว่า คืออะไร
ให้ธรรม นำประชาให้ประจักษ์คุณค่าได้ประโยชน์จากธรรม .. ๑๗

อามิสทานของโยมแข็งขัน ธรรมทานจากพระก็ต้องขยัน
อามิสไพบูลย์ กับธรรมไพบูลย์ ต้องให้คู่ไปด้วยกัน..... ๒๒

ผนวก ๑: หลัก: พระ-โยมพึ่งกัน (อัญญมัญญนินิต)..... ๒๘

ผนวก ๒: สัมโมทนาเยกถา ของ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ๓๐

ธรรมของสมณศักดิ์*

ท่านพระเถรานุเถระผู้มีน้ำใจได้มาร่วมในพิธีนี้

ขอเจริญพร ท่านผู้ทรงคุณวุฒิแห่งสำนักนายกรัฐมนตรีย ตามที่ทราบว่าคุณเป็นเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ถือว่าคุณเป็นผู้แทนของคณะรัฐบาล พร้อมด้วยท่านผู้ใหญ่ในสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี พร้อมด้วยทางสำนักพระราชวัง และทางสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ โดยท่านผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติได้ร่วมมาในพิธี กับทั้งในส่วนของภูมิภาค ท่านผู้ว่าราชการจังหวัดนครปฐมก็มาด้วย

พูดรวมๆ ว่า ท่านผู้ใหญ่ฝ่ายบ้านเมือง ได้มีน้ำใจเอื้อเพื่อเสียสละเวลาเร็วแรงนำสุพรรณบัฏ และเครื่องประกอบสมณศักดิ์มาถวายในวันนี้ ขออนุโมทนาในน้ำใจของท่าน

ทั้งหมดนี้ก็เป็นที่ไปโดยพระมหากษัตริย์คุณของสมเด็จพระบรมบพิตรพระราชาสมภาร พระองค์ผู้ทรงเป็นองค์เอกอัครศาสนูปถัมภก ซึ่งได้ทรงสถาปนาสมณศักดิ์ ตั้งแต่วันคล้ายวันพระบรมราชสมภพในหลวง รัชกาลที่ ๙ เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๙

* สัมโมทนียกถา ของ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ในพิธีรับสุพรรณบัฏและเครื่องประกอบสมณศักดิ์ ณ อุโบสถวัดญาณเวศกวัน วันศุกร์ที่ ๑๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๐

เนื่องในการนั้น พิธีแสดงมุทิตาจิต เป็นต้น ก็เป็นอันได้สำเร็จเสร็จสิ้นไปแล้ว เพราะฉะนั้น วันนี้จึงได้บอกกันว่า ขอให้พุทธบริษัท ทั้งพระสงฆ์ที่วัดนี้ และญาติโยม ประชาชน ถวายการพิธีในวันนี้เป็นเรื่องภายใน ไม่ต้องแจ้งแก่ประชาชน โดยที่ว่าข้อสำคัญในพิธีการวันนี้ ก็คือการแสดงน้ำใจตอบแทนต่อคณะท่านผู้ใหญ่ฝ่ายบ้านเมืองที่มีน้ำใจเอื้อเฟื้อดั่งที่ว่าแล้ว คือ ท่านได้นำสุพรรณภูมิและเครื่องประกอบสมณศักดิ์มาถวาย

เพราะฉะนั้นจึงขอให้ความสำคัญอยู่ที่ตรงนี้ คือการต้อนรับท่านผู้ใหญ่ฝ่ายบ้านเมืองที่มาในพิธี

อีกประการหนึ่งที่อนุโมทนาในวันนี้ ดั่งที่ได้มอบพัดยศและตราตั้งแก่ พระครูปลัดสัมพิพัฒน์ศีลาจารย์ พระครูเมธังกร พระครูธรรมรัต พระครูธรรมรุจิ และพระครูสังฆวิจารณ์ รวมถึงพระครูฐานานุกรมรูปอื่นๆ ที่ได้มอบพัดยศไปก่อนหน้านี้แล้วด้วย ขออนุโมทนาทุกรูปที่ได้ปฏิบัติศาสนกิจ เพื่อประโยชน์แก่วัด แก่คณะสงฆ์ แก่พระพุทธรักษา แก่ญาติโยมพุทธบริษัทประชาชน ช่วยให้ศาสนิกงานการของวัด อันเป็นของส่วนรวม ดำเนินมาด้วยดี

ดั่งที่กล่าวแล้ว วันนี้เป็นวาระแห่งการต้อนรับท่านผู้ใหญ่ฝ่ายบ้านเมือง ก็จึงขออนุโมทนาโยมพุทธบริษัทของวัดที่ได้มาในงานนี้ แม้จะไม่ได้บอกให้ทราบกัน แต่ท่านที่มา ก็เท่ากับว่าได้น้ำใจมาร่วมต้อนรับท่านผู้ใหญ่ฝ่ายบ้านเมืองที่มาในวันนี้

**พูดกันเป็นเรื่องโตใหญ่แต่ความหมายพรั่ว่า อาณาจักรกับพุทธจักร
จับเอาหลักแท้ก็แค่พระกับโยม มาเอื้อปัจจัยมาให้ธรรมกัน**

พิธีทั้งหมดในการสถาปนาสมณศักดิ์จนถึงนำเครื่อง
ประกอบสมณศักดิ์มาถวายในวันนี้ ถ้าพูดในภาษาสำนวนหนึ่งก็
เป็นเรื่องของความสัมพันธ์ ระหว่างอาณาจักร กับพุทธจักร

แต่ที่จริง คำว่าพุทธจักร เป็นคำใหม่ เพิ่งประกอบศัพท์กัน
ขึ้นในยุคสมัยของเมืองไทยเราเอง หรือจะเรียกว่าศาสนจักร ก็
ยังไม่ใช่ เพราะศาสนจักรเป็นคำเรียกในโลกซีกตะวันตก ที่มี
อาณาจักรกับศาสนจักร เป็นคู่แข่งแย่งอำนาจกันมาเป็นพันปี
จนกระทั่งต้องมาแยกต่างหากกัน (เทียบกับศาสนรัฐที่รวมทั้ง
อาณาจักรกับศาสนจักรเป็นอันเดียวกันภายใต้ไต่องค์กรศาสนา)

ส่วนที่เป็นของเราแท้ๆ นั้น พระพุทธเจ้าตรัสธรรมจักรไว้
เป็นแดนในของชีวิต แต่มาถึงสมัยนี้เราอนุวัติไปตามสำนวน
ของยุคสมัย ที่เรียกว่าอาณาจักรกับพุทธจักร พูดง่าย ๆ ก็คือฝ่าย
บ้านเมือง กับฝ่ายพระสงฆ์ อย่างพิธีในวันนี้ ก็คือการที่ฝ่าย
บ้านเมืองมาแสดงออกถึงการอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนา

ที่นี้ ญาติโยมหลายท่านก็จะนึกว่า เอ๊ะ... ก็เป็นพระแล้วนี่
จะมียศศักดิ์อะไรกันอีกล่ะ พูดตามสำนวนภาษา บางคนคง
บอกว่าพระเป็นผู้สละโลกแล้วนี่ แต่สำนวนนี้ยังกำกวม ถ้าให้ตรง
แท้ก็พูดตามพุทธดำรัสว่า พระเป็นผู้สละเหย้าเรือนแล้ว (*อคารสุมา
อนคาริยํ ปพฺพชิตา*) เหย้าเรือนก็คือเรื่องของชาวบ้าน รวมไปถึงเรื่อง
กิจการบ้านเมืองอะไรต่างๆ เหล่านี้ พระสงฆ์ไม่เกี่ยวข้องแล้วนี่
ทำไมจึงมีสมณศักดิ์ จนกระทั่งมาเป็นเหตุให้มีพิธีในวันนี้

ในโอกาสอย่างนี้ ควรทำความรู้ความเข้าใจกัน อันนี้ดีเป็นเรื่องสำคัญ คือ เมื่อเกิดมีเหตุการณ์อะไรขึ้น พระพุทธเจ้าจะทรงปรารภ คือจับยกเหตุการณ์นั้นขึ้นมาเป็นจุดอ้างอิง เพื่อทำความเข้าใจให้ร่วมกัน

ทีนี้ ในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างบ้านเมืองกับพระสงฆ์ในประเทศไทยเรารู้กันมาเป็นอย่างดีว่ามีความสัมพันธ์ใกล้ชิดสนิทสนม เราเรียกทางรัฐหรือบ้านเมืองว่าเป็นฝ่ายอุปถัมภ์ ดังที่ถวายพระนามองค์พระประมุขของชาติว่าเป็นองค์เอกอัครศาสนูปถัมภก ส่วนพระสงฆ์นั้นเป็นผู้สละเหย้าเรือนแล้ว ออกมาอยู่ข้างนอก ไม่ยุ่งเกี่ยวกับเรื่องราวของชาวบ้าน ยิ่งเรื่องยศศักดิ์ อัครฐานอะไรนี้ พระไม่ยุ่งด้วย แล้วเรื่องไปอย่างไรมาอย่างไร ถึงได้มีพัทธศสมณศักดิ์อะไรนี้ ก็เป็นเรื่องที่ต้องศึกษา และถ้าจะศึกษากันจริง ก็ต้องค้นให้ถึงเรื่องที่เกิดที่มาในประวัติศาสตร์

แต่ถึงตรงนี้อาเป็นว่า ตามหลักการของพระพุทธศาสนานี้ ข้อสำคัญอยู่ที่ว่า พระสงฆ์เมื่อสละเหย้าเรือนออกมาแล้ว ก็มีหน้าที่ต้องทำตามพระวินัยเป็นระเบียบแบบแผน โดยมีกฎเกณฑ์กติกากา ที่เรียกว่าสิกขาบทต่างๆ มากมายกำกับไว้ ว่าโดยทั่วไปก็ไม่ให้พระสงฆ์ไปยุ่งเกี่ยวกับเรื่องราวของชาวบ้าน

แต่ในพระพุทธศาสนานี้ การสละเรื่องราวของชาวบ้าน ชาวเมือง ก็ไม่เหมือนกับพวกฤษีชีไพรที่แยกตัวออกไปเลย พวกนั้นหลีกหนีสังคมออกไปอยู่บนเขาในป่าลึกๆ โกลๆ ให้พันธุตาชาวบ้าน ไปหาเผือกหามันกินเอง บ้างก็กินผลไม้ที่หล่นเอง ไม่พึ่งพาชาวบ้าน แล้วนานๆ หลายเดือนหรือเป็นปี จึงจะเข้ามาในถิ่นบ้านถิ่นเมืองสักที เพื่อมาหาเกลือเอาไปเจือของกิน

ชีวิตที่หลบหนีสังคมนั้น ไม่ยุ่งเกี่ยวกับชาวบ้านแบบนั้น เขาเรียกว่าลัทธิฤๅษีชีไพร ขอให้รู้ว่าในพระพุทธศาสนานี้ พระพุทธเจ้าห้ามพระ ไม่ให้ไปอยู่อย่างฤๅษีชีไพร เริ่มตั้งแต่ปัจฉิมสรี จะไปกินเผือกกินมัน กินผลไม้หั่นเองอะไรอย่างนั้น ไม่ได้ทั้งนั้น แต่ท่านให้อาศัยอาหารที่ชาวบ้านถวาย เรียกว่า “บิณฑบาต” นี่ก็เริ่มต้นตั้งแต่อาหารก็ต้องอาศัยชาวบ้านทุกวัน จึงเป็นเหตุให้พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาต้องพบชาวบ้านทุกวัน อย่างน้อยวันละครั้ง

เรื่องนี้เป็นความเปลี่ยนแปลงของพระพุทธศาสนาจากลัทธิฤๅษีชีไพร คนสมัยใหม่บางที่ไม่รู้ นี้กว่าพระสงฆ์อยู่อย่างฤๅษีชีไพร เข้าใจผิดไปว่าพระพุทธศาสนาก็คล้ายกับลัทธิฤๅษีชีไพร แต่ที่แท้ไปคนละทาง ไกลกันลิบลับ

ไม่ใช่เฉพาะความสัมพันธ์กับญาติโยมคฤหัสถ์ ที่ว่าตามปกติท่านให้พระพบกับญาติโยมทุกวันเท่านั้น แม้แต่สำหรับพระสงฆ์เองด้วยกัน ท่านก็ให้อยู่กันเป็นหมู่ ตั้งกันเป็นชุมชนที่เรียกว่า “สังฆะ” โดยมีวินัยซึ่งจัดวางระบบให้อยู่กันเป็นระเบียบ ตามกฎกติกาคือเป็นชุมชนจัดตั้งของบุคคลที่มีจุดมุ่งหมายร่วมกันเป็นอันเดียว ตามที่พระพุทธเจ้าทรงประกาศไว้

ที่นี้ ตามวินัยนั้น พระสงฆ์ต้องมาประชุมพร้อมกัน อย่างน้อยครั้งหนึ่ง ทุก ๑๕ วัน ไม่ว่าองค์ไหนจะไปอยู่ที่ไหน ถึง ๑๕ วันก็มาประชุมกัน และระหว่างนั้น ถ้ามีกิจส่วนรวม ก็ต้องแจ้งกันบอกกันให้มาประชุมทำด้วยกัน แต่พร้อมกันนั้น พระทุกองค์ต้องรับผิดชอบต่อหน้าที่ส่วนตัวในการฝึกฝนพัฒนาชีวิตของตน ในการศึกษาที่เรียกว่า **ไตรสิกขา** คือ ศีล สมาธิ ปัญญา

ตามที่ว่ามาก็เป็นอันเห็นได้ชัดว่า พระสงฆ์มีชีวิตที่สัมพันธ์กันเป็นส่วนรวม คือมีความสัมพันธ์ทางสังคมตลอดเวลา ทั้งในชุมชนของตนเอง ที่เรียกว่า “สังฆะ” และสัมพันธ์กับชุมชนชาวบ้านหรือ “สังคม” ภายนอกของคฤหัสถ์ญาติโยม

ทั้งนี้เป็นไปตามหลักที่ว่าพระสงฆ์ดำรงชีวิตด้วยปัจจัยสี่ที่ชาวบ้านถวาย ซึ่งเรียกเป็นคำศัพท์ว่า **อามิสทาน** คืออาศัยอามิสทานจากญาติโยม และพร้อมกันนั้น พระสงฆ์ก็มีหน้าที่ตามหลักที่ตรัสไว้ว่า ญาติโยมดำเนินชีวิตดีงามมีความสุขด้วยอาศัยธรรมที่พระสงฆ์บอกให้สอนให้ คืออาศัย**ธรรมทาน** จากพระสงฆ์

นี่เป็นเรื่องของความสัมพันธ์ที่เราต้องเข้าใจ รวมความว่า พระสงฆ์สัมพันธ์กับคฤหัสถ์หรือสังคมของชาวโลกโดยอาศัยอามิสทาน คือปัจจัยสี่ วัตถุประสงค์ของเครื่องดำรงชีวิตจากญาติโยมชาวบ้าน และพร้อมกันนั้น พระสงฆ์ก็ให้ธรรม คือสั่งสอนแนะนำให้ความรู้ความเข้าใจ ให้ประชาชนมีการศึกษา รู้จักดำเนินชีวิตที่ดี มีวินัย พัฒนาจิตใจ พัฒนาปัญญา มีจิตงามสดใส ไม่เครียด ไม่ซึมเศร้า มีความสุข ไม่เป็นอยู่หรือทำอะไร แต่ตามความรู้สึก แต่รู้จักใช้ปัญญาพิจารณาเหตุผล สืบค้นเหตุปัจจัย แก้ไขปัญหา สร้างความก้าวหน้าที่เป็นกุศล ตลอดจนมีถิ่นอาศัยเป็นรมณีย์ มีสังคมที่ดีเกษมสันติสุข พูดอย่างคนแก่ๆ ว่าให้เขามีศีลมีธรรม

แต่พระสงฆ์จะมีธรรมมีปัญญามีความรู้มาบอกชาวบ้าน มาสอนประชาชนได้ ตัวพระองค์ก็ต้องฝึกต้องศึกษา ต้องพัฒนาตนให้ปลอดทุกข์ปราศปัญหา เมื่อไม่มีเรื่องของตัวเองที่จะห่วงกังวล พระสงฆ์ทำเพื่อผู้อื่นได้เต็มที่ ก็เอาธรรมไปแผ่ เอาความสุขไปกระจาย ให้ประชาชนมีธรรมมีความสุขด้วยกัน

อะไรๆ จะไปกันอย่างไร ก็ยื่นหลักไว้ ให้ชาวบ้านเอื้อทาน ให้พระสงฆ์ช่วยธรรม

ที่พูดเมื่อกี้ ก็คือจุดหมายรวมของพระพุทธศาสนา ว่าตามที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้คือ “พหูชนหิตายะ พหูชนสุखाเย โลกานุกัมปายะ” แปลสั้นๆ ว่า เพื่อประโยชน์สุขของคนจำนวนมาก เพื่อเกื้อการุณย์แก่ชาวโลก นี่คือจุดหมายของการมีพระพุทธศาสนา และเป็นจุดหมายของการปฏิบัติตัว และการทำงานของพระสงฆ์

พระสงฆ์นั้น เมื่อแยกไปแต่ละองค์ๆ ก็ต้องรับผิดชอบตัวเองที่จะฝึกจะศึกษาจะพัฒนาตัวเองให้หมดกิเลส หมดเหตุแห่งทุกข์ ให้เป็นผู้ที่ไม่มีทุกข์ มีแต่ความสุข นี่คือ *ตัวคนนิพพาน*

พูดต่อไปว่า พระภิกษุแต่ละองค์แต่ละบุคคลศึกษาไปๆ จนเกิดมีปัญญาสว่างแจ้งรู้สภาวะที่ไม่มีตัวตน จิตใจก็ไม่มีความเห็นแก่ตน ความทุกข์ก็ไม่มี มีแต่ความสุขชนิดอิสระที่ไม่ขึ้นต่ออะไรๆ ไม่มีอะไรที่จะต้องทำเพื่อให้ตัวจะได้จะเป็นอะไรอีก แต่มองเห็นชาวโลกมีทุกข์อยู่ในปัญหา ก็ไปช่วยเขาให้รู้จักดับทุกข์ขจัดปัญหา นี่คือ *ทำการเพื่อโลก*

พูดอย่างนี้ก็หมายความว่า พระพุทธศาสนามีจุดหมาย ๒ ด้าน คือ ด้านบุคคลว่า ตัวคนนิพพาน และด้านสังคมว่า ทำการเพื่อโลก พูดต่อกันว่า “*ตัวคนนิพพาน - ทำการเพื่อโลก*”

แม้แต่กำลังศึกษายังพัฒนาตนไม่จบ พระภิกษุก็ปฏิบัติภาระแห่งธรรมทาน คือบอกธรรมสอนชาวบ้านได้ตามภูมิตามกำลังของตน ทั้งโดยพูด และโดยไม่ต้องพูด และในการสัมพันธ์กับชาวบ้านอย่างถูกต้องนั้น พระภิกษุก็ได้ฝึกได้ศึกษาพัฒนาตัวเองไปด้วย

แม้แต่การออกไปรับบิณฑบาตแต่ละเช้า ก็พ่วงกับการไปให้ธรรม ดังที่พระพุทธเจ้าได้ทรงนำไว้ ชาวบ้านพูดตามกันมาเรียกเวลาที่พระไปบิณฑบาตว่าไปโปรดสัตว์ ทำไมเรียกว่าโปรดสัตว์ พระพุทธเจ้าไม่ได้เสด็จไปรับบิณฑบาตเฉยๆ การรับอาหารบิณฑบาตนั้นแทบจะเป็นเพียงส่วนพ่วง หรือผลพลอยได้

ดูได้จากพุทธกิจประจำวัน ตั้งแต่เช้ามีตักบาตรเสร็จก็ออกไปพระองค์ทรงพิจารณาตรวดดูด้วยพระญาณก่อนแล้ว ว่าวันนั้นจะเสด็จไปที่ไหน ใครมีทุกข์มีภัยติดปัญหาควรได้รับความช่วยเหลือ ควรได้รับคำแนะนำสั่งสอน ทรงตั้งพระทัยไว้แล้วว่าทรงไปช่วยแก้ปัญหา จึงเสด็จมุ่งไปที่นั่น เพราะฉะนั้นเวลาที่ทรงบิณฑบาต ที่จริงคือรวมอยู่ในเวลาที่เสด็จไปเทศนาสั่งสอน

บางที่ตั้งพระทัยว่าจะไปทรงช่วยเด็กคนเดียว พระองค์ต้องทรงเดินทางไกลมาก หรือบางที่เสด็จไปต่างเมืองเพื่อจะไปโปรดคนๆ เดียว จะไปทรงแนะนำสั่งสอนให้เขาหลุดพ้นจากปัญหา ให้เขาได้ธรรมที่จะได้สติปัญญา แก้ปัญหาชีวิตจิตใจได้ จึงเรียกว่าเสด็จไปโปรดสัตว์ ไม่ใช่แค่ไปรับอาหารก็ว่าโปรดสัตว์ ที่จริงคือเสด็จไปเทศน์ไปโปรด คือไปช่วยให้เขามีชีวิตดีงามมีความสุข

พระสูตรหลายสูตรเกิดขึ้นจากการที่พระพุทธเจ้าเสด็จออกไปตอนเช้า แล้วทรงพบผู้คนที่ทั้งเด็กทั้งผู้ใหญ่ทั้งคนชั้นสูงชั้นต่ำคนมีคนจน แล้วก็เทศนาสั่งสอนแก้ปัญหาให้เขา เป็นเรื่องราวให้เกิดพระสูตรขึ้นมา ชีวิตของพระสงฆ์ แยกเป็นพระภิกษุแต่ละองค์ ต่างก็ให้ธรรม ดำเนินตามพระพุทธจริยานี้ ซึ่งเป็นหลักใหญ่ที่ควรเน้นควรย้ำกันไว้

ในเมื่อความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับประชาชนเป็นการให้แก่นักตามหลัก *อามิสทาน-ธรรมทาน* อย่างนี้ พระพุทธเจ้าจึงได้ทรงบัญญัติวินัยไว้เพื่อให้ความสัมพันธ์กันเป็นไปอย่างพอดีที่จะเกิดมีผลตามหลักการนี้ รวมทั้งให้ความสัมพันธ์กันนั้นเกื้อหนุนการบวชเรียนของตัวพระภิกษุอื่นๆ เองที่จะเจริญก้าวหน้าไปในการศึกษาพัฒนาตนเองให้ตัวคนนิพพาน และพร้อมที่จะให้ธรรมทานแก่ประชาชนได้อย่างดี

ในขั้นพื้นฐาน พระสงฆ์เป็นผู้สละเหย้าเรือนออกมาบวชว่าโดยทั่วไป วินัยจึงไม่ให้พระสงฆ์เข้าไปยุ่งยามเกี่ยวข้องกับเรื่องราวของชาวบ้าน เอาที่เห็นชัดๆ เช่นไม่ให้ภิกษุไปดูเสนาหรือกองทัพที่เขาจะไปจะรบกัน นี้ แค่ไปดูเท่านั้นก็มีความผิด เป็นอาบัติปาจิตตีย์ เว้นแต่มีเหตุ เช่นอาจจะเป็นว่า มีญาติพี่น้องเป็นทหารอยู่ในนั้น เขาเจ็บป่วย จะไปช่วยเขา ก็อนุญาติให้ไปอยู่ในกองทัพได้ไม่เกิน ๓ คืบ และระหว่าง ๓ คืบนั้น จะไปดูเขาจัดกระบวนทัพ ดูเขาตรวจพลอะไร ไม่ได้ทั้งนั้น

กว้างและลึกลงไปอีก มีข้อบัญญัติที่สำคัญในวินัย ไม่ให้พระสงฆ์คลุกคลีกับคฤหัสถ์ เรียกว่าห้าม *คิหิสังสัคคะ* (ภิกษุที่คลุกคลีกับคฤหัสถ์ เรียกว่า *คิหิสังสฏฺโฐ*)

ที่ว่าคลุกคลีคือ เขาเฮ ก็เฮด้วย เขาฮา ก็ฮาด้วย เขาโฮ ก็โฮด้วย (สहनฺนํที สหสฺสเก) เขามีเรื่องราวกิจการอะไร ก็เอาตัวเข้าไปยุ่งเกี่ยววุ่นวายในเรื่องราวกิจการของเขานั้น ถ้ามีภิกษุประพฤติตัวอย่างนี้ สังฆะคือพระสงฆ์ส่วนรวมก็อาจนำเรื่องเข้าที่ประชุมยกเรื่องขึ้นมาพิจารณา

เมื่อที่ประชุมสงฆ์พิจารณาสอบสวนแล้ว ได้ความว่าภิกษุรูปนั้นมีพฤติกรรมคลุกคลีกับคฤหัสถ์ไม่สมควรอย่างที่ว่า ก็สามารถลงโทษหนักๆ ได้หลายอย่าง เรียกว่าเป็นกรรมทางวินัย เช่น อาจลงทัณฑ์ชกกรรม คือขับไล่ออกจากวัด หรืออาจจะลงนิยสกรรม ถ้าเทียบอย่างชาวบ้าน ก็เรียกว่าถอดยศ หมายความว่าให้หมดสถานะ ไม่ให้ภิกษุแม้แต่องค์เล็กองค์น้อยแสดงความเคารพ และลงโทษอื่นๆ ได้อีกหลายอย่าง เยอะแยะเลย

พระภิกษุที่คลุกคลีกับคฤหัสถ์ บางองค์ทำอะไรๆ ที่เป็นการประจบคฤหัสถ์ สังฆะก็เอาเรื่องได้ อาจจะขับไล่ออกจากวัด ถ้าลงโทษแล้วไม่สำนึก ยังไปตีเตียนสังฆะอีก สังฆะก็ยกเรื่องขึ้นมาดำเนินการในที่ประชุมโดยสวดประกาศให้ละเลิกพฤติกรรมนั้น ถ้าไม่ยอมละเลิก ก็มีความผิดสถานหนัก เรียกว่าสังฆาทิเสส

ในทางตรงข้าม ภิกษุมิใช่ประจบคฤหัสถ์ แต่ไปด่าว่าคฤหัสถ์ที่เขาเป็นคนดี มีศรัทธา ทำบุญทำกุศล สังฆะก็ยกเรื่องเข้าที่ประชุม เมื่อพิจารณาเห็นว่าเธอทำไม่ถูกต้อง ก็มีมติลงโทษ เรียกว่า ปฏิสารณียกรรม โดยให้ไปขอขมาคฤหัสถ์นั้น อย่างนี้เป็นต้น

ขอให้สังเกตความสัมพันธ์ที่ดีงามหรือพอดีๆ ว่าแค่ไหนและความเคารพสังฆะ ถือส่วนรวมเป็นใหญ่เป็นสำคัญ โดยให้การดูแลแก้ปัญหาต่างๆ เป็นการจัดดำเนินการร่วมกันของสังฆะหรือที่ประชุมสงฆ์ ซึ่งไม่เฉพาะแต่ภิกษุสังฆะ แม้ภิกษุนี้สังฆะก็ใช้หลักเดียวกัน เช่นมีพระภิกษุประพฤติไม่ดี ภิกษุนี้สงฆ์ก็ประชุมกันลงมติว่าภิกษุรูปนั้น เป็นผู้ที่ภิกษุณีไม่พึงไหว้ว คือที่ประชุมภิกษุณีลงมติไม่ให้ไหว้วภิกษุนั้น อย่างนี้เป็นต้น

เมื่อบรรดาพระภิกษุทั้งศึกษาปฏิบัติประพฤตินิธิธรรมด้วยตนเอง มีชีวิตที่ดั่งงามประณีตฉายประกายแห่งความสุข และมาแจกจ่ายให้ธรรมแก่ประชาชน สังฆะก็เป็นที่ตั้งารธรรมและเป็นแหล่งเผยแพร่วรรณให้แก่อสังคม คฤหัสถ์ชาวบ้านต้องการให้ธรรมมีอยู่ปรากฏอยู่เป็นไปในสังคม และตัวเขาเองก็จะได้พบอารมณ์ที่ซึกพาชีวิตจิตใจให้ได้ประสบความดีงามความสุขที่ลึกซึ้งอย่างสูง ก็จึงจุนเจือด้วยอาหารบิณฑบาต เพื่อให้มีพระสงฆ์อยู่ใกล้ๆ ไว้เคียงธรรมเคียงใจ

ในความสัมพันธ์ตามหลักการที่ว่ามานี้ จึงไม่มีอาการคลุกคลีแบบที่พูดเมื่อกี้ว่า “สหันที สหโลเก” เขาเฮ ก็เฮด้วย เขาฮา ก็ฮาด้วย เขาโฮ ก็โฮด้วย แต่แทนที่จะไปทำอย่างนั้น พระก็แสดงเมตตาการุณย์ด้วยการสั่งสอนธรรม เป็นหลักให้เขา

ในยามที่ชาวบ้านมัวเมาเอาแต่เฮฮา พระก็ให้ธรรมสั่งสอนแนะนำว่า ท่านทั้งหลายอย่าเอาแต่สนุกสนานบันเทิงกันเกินไป จนกลายเป็นละเลยไม่เอาการเอางาน และหมักหมมปัญหา นั้นเป็นการปล่อยตัวให้ตกอยู่ในความประมาท พวกเราจะพากันเลื่อนไหลลงไปในความเสื่อมสลายหายนะ

ในคราวที่ชาวบ้านสูญเสียโคกเส้าเอาแต่เสียใจร้องไห้โฮๆ พระก็เป็นหลักเป็นกำลังใจให้เขา ทั้งให้สติและปลุกปลอบใจเรียกขวัญให้กลับคืนมา ชวนให้ตื่นขึ้นกระตือรือร้นชวนขวายแก้ไขปัญหาฟื้นฟูสถานการณ์ให้กลับเป็นดี

พระสงฆ์ต้องตั้งตนไว้ในความไม่ประมาทให้เป็นตัวอย่างแก่ประชาชน ไม่มัวซึ่มเส้าหรือซึ่มเซาเส้าโคก และก็ไม้อเอาแต่บันเทิงสนุกสนาน ได้แค่ครื้นเครงกันไป แต่ความสุขแท้จริงไม่มี

ในความไม่ประมาทนั้น พระสงฆ์ก็ใส่ใจสอนธรรม คอยเตือนใจให้สติแก่ประชาชนว่า เราทั้งหลายควรจะได้อะไรดีขึ้นมา ใช้ปัญญาพิจารณาทบทวนกันว่าพวกเขายังมีปัญหาอะไรค้างคาติดขัดอยู่ไหม แล้วใช้ปัญญาช่วยกันตรวจตราและแก้ปัญหานั้น ทำชีวิต ทำครอบครัว ทำชุมชนของเราให้ดีขึ้นแท้ ไม่ใช่แค่อยู่สุขสันต์ แต่ให้เป็นแดนเกษม

แล้วในด้านการสร้างสรรค์พัฒนา พระก็ต้องหมั่นสั่งสอนแนะนำ ตั้งต้นแต่เรื่องชีวิตประจำวัน ให้ชาวบ้านขยันหมั่นเพียรในการทำงานอาชีพ ให้ช่วยกันดูแลรักษาชุมชนให้อยู่กันดี มีถิ่นที่อาศัยเป็นรมณีย์ ตลอดจนเตรียมการล่วงหน้าหรือพร้อมไว้สำหรับอนาคต ดังพุทธคาถาที่ตรัสไว้ (ฐ.๗.๒๗๗/๑๖๓๖๗/๓๒๕๘) ดังนี้

อนาคตํ ปฏิกยิราถ กิจจํ

มา มํ กิจจํ กิจจกาเล พุยเชติ

แปลว่า: เตรียมกิจสำหรับอนาคตให้พร้อมไว้ก่อน อย่าให้กิจนั้นบีบคั้นตัวเมื่อถึงเวลาต้องทำเฉพาะหน้า

พระทำอย่างนี้แหละคือที่เรียกว่า “ให้ธรรม” หน้าที่ของพระคืออย่างนี้ ไม่ใช่ไปยุ่งกับญาติโยมแบบคลุกคลีกันเป็น “สหพันธิ สหโลสิ” มีแต่ ฮา-เฮ-โฮ อย่างที่ว่าเมื่อกี้ แล้วก็ไม่ใช่เอาตัวเข้าไปยุ่งยามวุ่นวายในเรื่องราวกิจการของเขา

ว่ากันไป การปฏิบัติในความสัมพันธ์อย่างนี้ เหมือนกับแยกพระสงฆ์ออกจากสังคมคลุกคลี แต่เป็นการแยกที่มุ่งเพื่อความดีงาม พระสงฆ์จะได้ทั้งฝึกฝนพัฒนาตนเองจริงจังเต็มที่ และพร้อมกันนั้นก็จะได้รู้ธรรมมีธรรมที่จะไปสั่งสอนแนะนำบรรดาญาติโยม

พระกับชาวบ้าน ระวังความสัมพันธ์ ไม่ให้เสียวินัย

พระกับการเมือง เราระวังมาได้ แต่ต้องไม่ประมาท

ความสัมพันธ์ระหว่างพระกับชาวบ้านดังที่ว่ามานั้น เป็นหลักการสำคัญดั้งเดิมที่มีมาตั้งแต่พุทธกาล เพราะว่าพระพุทธเจ้าทรงวางไว้เอง ทั้งตรัสหลักธรรมไว้ แล้วก็บัญญัติข้อวินัยกำกับลงไปอีก แม้ว่าพระบางยุคบางสมัยจะเฉไฉไปบ้าง ก็มีหลักมีกรอบที่จะเตือนจะรั้งจะดึงให้เข้ามาอยู่ในทาง

ที่ว่านี้ ก็ตั้งแต่ความสัมพันธ์กับประชาชนหรือชาวบ้านทั่วไป จนกระทั่งถึงความสัมพันธ์กับบ้านเมือง หรือกับราชการงานเมือง ซึ่งท่านระวังกันมาว่าพระจะไม่เข้าไปยุ่งยาม

เมื่อนึกถึงเหตุการณ์บ้านเมืองนั้น บางทีก็ต้องเห็นใจในความลำบากหนักใจ ขอยกตัวอย่างกรณีหนึ่ง ที่จังหวัดพัทลุง หลายท่านอาจจะเคยได้ยิน ในสมัยกรุงธนบุรีและเริ่มต้นรัตนโกสินทร์ สมัยแผ่นดินพระเจ้าตากสิน มาถึงแผ่นดินรัชกาลที่ ๑ สองรัชกาลนี้เพิ่งผ่านจากยุคกรุงเก่า ครั้นอยุธยาถูกพม่าเผาหมดสิ้น คนไทยต้องตั้งตัวตั้งบ้านตั้งเมืองกันใหม่

ขณะที่คนไทยกำลังยุ่งยากเดือดร้อนกันอยู่ พม่าก็ไม่ลดละยิงยกทัพมาตีเพื่อให้ตั้งตัวไม่ติด คนไทยเพิ่งตั้งบ้านเรือนใหม่ ยังกระจัดกระจายแตกกระสานซ่านเซ็น เพิ่งเริ่มรวมตัวยังขาดแคลนกำลัง พม่าก็เข้ามาตีแล้วตีอีก แต่วีรบุรุษบรรพชนไทยก็เก่งกล้าถึงจะมีกำลังน้อยกว่าห่างไกล ก็สามารถตีทัพของพม่าแตกไป บางทีพม่ายกมาแก้ทัพ ก็คือแก้ทาง เข้าทั้งภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคใต้ กะว่าคนไทยตั้งเมืองใหม่ๆ มีกำลังน้อยนิด จะเอากำลังที่ไหนมาแบ่งกันไปรบได้หวาดไหว แต่คนไทยก็ตีพม่าแตกไปได้

เอาครั้งหนึ่งที่จะขอเล่าไว้เพราะเกี่ยวกับพระ คือว่า คราวหนึ่ง ใน พ.ศ. ๒๓๒๔ พม่ายกทัพเข้าทางใต้จะลงถึงพัทลุง คราวนั้น ที่จังหวัดพัทลุงมีพระภิกษุรูปหนึ่งชื่อว่าพระมหาช่วย ท่านก็ต้องสอนธรรมนั้นแหละ เป็นหน้าที่ของพระ แล้วพระมหาช่วยก็เป็นทีเคารพนับถือ โดยพ่วงกับความเลื่องลือว่ามีวิชาอาคม

ถึงตอนนี้ ทัพพม่าเข้ามาแล้ว บ้านเมืองเดือดร้อน ชาวบ้านชาวเมืองพัทลุงตกทุกข์ถึงคราวลำบาก ท่านมหาช่วยก็ห่วงใยประชาชน เออ... จะทำอย่างไรดี ชาวบ้านญาติโยมทั้งหลายจะถูกพม่าฆ่าฟันล้มตาย ท่านจะต้องช่วยประชาชนให้พ้นภัย แล้วก็ช่วยรักษาบ้านเมืองด้วย ประชาชนกำลังต้องการผู้นำ

ท่านพระมหาช่วยเป็นผู้ที่ชาวบ้านเคารพนับถือ สามารถรวมคนได้ และท่านก็มีใจกล้าหาญ ท่านก็เลยรวมกำลังชาวบ้านซึ่งก็รักบ้านรักเมืองอยู่แล้ว ได้ศรัทธาในท่านมหาช่วย ก็มารวมกำลังกันตั้งเป็นกองทัพชาวบ้าน หรือกองทัพประชาชนขึ้น พระมหาช่วยก็ขึ้นเป็นผู้นำทัพ เท่ากับเป็นแม่ทัพ ยกทัพประชาชนนี้ไปตั้งรับยันทัพทหารพม่า อย่างน้อยก็ได้ถ่วงเวลาไว้

ทีนี้ ฝ่ายเมืองหลวงทราบเรื่องแล้ว ทัพใหญ่ก็ลงมา แล้วไล่ตีพม่า ทั้งทางเมืองกลางด้านโน้น ทั้งทางไชยาด้านนี้ ไล่มานครศรีธรรมราช จนถึงเมืองพัทลุงนี้ พม่าแตกหนีกลับไปหมดสิ้น

ก็เป็นอันว่าท่านมหาช่วยได้ทำการช่วยที่เป็นวีรกรรมสำคัญ อย่างน้อยช่วยเมืองพัทลุงไว้ ซึ่งหมายถึงรักษาถิ่นฐานบ้านเมืองไม่ให้ถูกเผาถูกทำลาย และช่วยประชาชนไม่ให้ถูกฆ่าฟันสังหารหรือทำร้าย พ้นจากความทุกข์ยากเดือดร้อนมากมาย

เมื่อเสร็จศึกพันท้ายแล้ว ท่านมหาช่วยก็มาคิดว่าการที่เราเป็นผู้นำไพร่พลไปรบทัพจับศึกนี้ ไม่ถูกต้องตามพระวินัย ถ้าเราอยู่เป็นพระต่อไป ก็จะเป็นความมัวหมองแก่พระพุทธานุศาสน์ เพราะฉะนั้น ท่านจึงขอลาสิกขา คือสึกออกไปเป็นคฤหัสถ์

ที่เล่าตอนนี้ พูดยุติตามที่เคยอ่านเรื่องราวมานานมาแล้ว จำไม่ได้ว่าเป็นหนังสือเล่มใด เมื่อถ้อยตามนี้ ก็ได้ความหมายว่า พระมหาช่วย ท่านสมชื่อช่วย คือทั้ง **ช่วยรักษาบ้านเมือง** ของจังหวัดพัทลุงโดยนำทัพประชาชนไปยันพม่าไว้ และได้ **ช่วยรักษาพระศาสนา** คือการที่ท่านลาสิกขาไม่ยอมปล่อยให้พระศาสนาเป็นความมัวหมองแก่พระศาสนา โดยรักษาพระวินัยที่ไม่ให้พระสงฆ์เข้าไปยุ่งกับเรื่องราวของชาวบ้านตลอดจนกิจการบ้านเมือง นับว่าท่านมหาช่วยเป็นบุคคลสำคัญที่ควรยกย่องสรรเสริญ ควรจะชื่นชมเชิดชูเป็นวีรกรรมตัวอย่างในประวัติศาสตร์ของประเทศชาติ

ที่นี่ หลังจากพูด ก็คิดจะค้นเอาหลักฐานมาบอกไว้ แต่ค้นเองไม่ไหวแล้ว มีท่านที่ช่วยค้นหาเอกสารมาได้มากที่สุดทีเดียว ทั้งพงศาวดารและหนังสือสำคัญอื่นๆ แต่ไม่พบฉบับที่บอกเล่าเหตุผลในความดำริของพระมหาช่วยในการที่จะลาสิกขา มีแต่บอกแค่ว่าพระมหาช่วยลาสิกขา แล้วได้รับการแต่งตั้งเป็นพระยาทุกขราชา หรือไม่ก็บอกว่า โปรดเกล้าฯ ให้พระมหาช่วยลาสิกขา แล้วโปรดเกล้าฯ ให้เป็นพระยาทุกขราชา

เอาละ ถึงจะไม่แน่ชัด ก็ไม่เป็นไร การที่ท่านมหาช่วยได้รักษาเมืองพัทลุงนั้นเป็นด้านหนึ่งแล้ว ส่วนที่ท่านลาสิกขา ถึงแม้ถ้าเป็นไปตามที่โปรดเกล้าฯ ก็เป็นการบอกรบรัดหรือสรุปว่า ทาง การบ้านเมืองได้รักษาพระศาสนา โดยปฏิบัติตามประเพณีความสัมพันธระหว่งพระสงฆ์กับคฤหัสถ์ ตามบัญญัติของพระวินัย

รวมความว่า หลักการตามพระวินัยชัดอยู่แล้ว* ส่วนเรื่องนี้ ในรายละเอียดจะเป็นอย่างไร ความก็ดำเนินมาว่า เมื่อพระมหาช่วยลาสิกขาแล้ว ทางเมืองหลวงก็ได้ตั้งท่านเป็นพระยา นามว่า พระยาทุกขราษฎร์ แต่มาคิดว่าเป็นพระยาทุกขราษฎร์นี้ฟังชอปกด น่าจะเป็นพระยาช่วยทุกขราษฎร์ ซึ่งก็มีเอกสารบางฉบับว่าเป็นพระยาช่วยทุกขราษฎร์ แต่ไม่ลงกับเอกสารหลักฉบับอื่นๆ

เอกสารว่า เรื่องนี้เป็นตัวอย่างของการปฏิบัติในประเพณีไทยที่เราจะวังกันมาก ในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับคฤหัสถ์ญาติโยม ให้เป็นไปตามพระวินัย จนถึงว่าพระสงฆ์ไม่เข้าไปยุ่งย้อมเกี่ยวข้องในเรื่องของบ้านเมือง

* ในทางวิชาการ หลักการและปฏิบัติการอย่างนี้ ควรศึกษาให้รู้กันชัดเจน ไม่ใช่ว่ากันไปอย่างพรวามั่วคลุ้มเครือหรือเหมารวม ตัวอย่างง่ายๆ ในซีกโลกตะวันตก นักบวชไม่มีวินัยที่จะกันนักบวชออกจากการครอบครอง โภคะและอำนาจการเมืองอย่างนี้ (ขนาดมีวินัย คนก็ยังหาชอกมุมแอบซุกแฝงบังทำกันได้บ้าง) นักบวชจึงเป็นเจ้าบ้านเจ้าเมือง เป็นเจ้าที่ดินโดยเป็นทรัพย์สินส่วนตัว ดังเช่นในฝรั่งเศสสมัยเดียวกับพระมหาช่วยนี้ บาทหลวงใหญ่ๆ มีอำนาจการเมือง และครอบครองโบสถ์ทรัพย์สินมหาศาล บาทหลวง (clergy) จึงเข้าชุกกับขุนนาง (nobility) เป็นฐานันดรที่ ๑ และที่ ๒ (First Estate & Second Estate) ที่ถูกล้มล้างโค่นลงโดยพวกสามัญชน (commoners) ซึ่งเป็นฐานันดรที่ ๓ (Third Estate) ในการปฏิวัติประชาธิปไตยของฝรั่งเศส (French Revolution, 1789/๒๓๓๒)

ที่ว่านั้นเป็นเพียงตัวอย่าง ไม่ต้องพูดถึงที่ใหญ่กว่านี้ อย่างท่านบาทหลวงใหญ่ระดับสูงสุด Cardinal Richelieu ก่อนสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชเล็กน้อย ซึ่งเป็นอัครมหาเสนาบดีของฝรั่งเศส บัญชากิจการบ้านเมือง รวมทั้งการทำศึกสงครามใหญ่น้อยเต็มอำนาจ

งานของพระชดอยู่แล้วว่ คืออะไร

ให้ธรรม นำประชาให้ประจักษ์คุณค่าได้ประโยชน์จากธรรม

ได้พูดมาพอสมควรในเรื่องวินัยที่กันพระออกไปจากเรื่อง โภคะและอำนาจการเมือง ซึ่งก็รวมอยู่ในประเพณีความสัมพันธ์ ระหว่างพระสงฆ์กับชาวบ้านตามพระวินัย

ตัวพระศาสนา คือพระธรรมวินัยเป็นของบริสุทธิ์ ใครบวชเข้ามา เป็นพระอยู่ในธรรมวินัย ก็เป็นผู้บริสุทธิ์ ใครละบวช ก็พลเมืองของรัฐ นั้นเองบวชเข้ามา เมื่อผู้ที่บวชทำผิดออกนอกธรรมวินัย ก็ไม่เป็นพระ เรียกว่าต้องสึก บางทีว่า “จับพระสึก” ที่จริงไม่ใช่ เขาไม่ใช่พระแล้ว ที่แท้คือบ้านเมืองเอาคนของตัวที่เข้าไปแอบแฝงทำร้ายพระศาสนา กลับออกไป รัฐดีรู้หน้าที่นี้ ก็มาต่งงานจากลั้งชะ เข้าหลักว่ในธรรมวินัยนี้ คนเสี่ยวจะถูกชดออกไป เหมือนซากศพในมหาสมุทร ถูกน้ำซัดไปขึ้นฝั่ง

ที่นี้ก็ทำท่าจะชอบกลว่ ในความสัมพันธ์กับทางการ บ้านเมืองนี้ เรื่องไปอย่างไรมาอย่างไร จึงเหมือนจะมีอาการของความสัมพันธ์ที่พิเศษขึ้นมา

ก็มาดูกัน พระสงฆ์นั้นมีหน้าที่ชัดเจนอยู่แล้วว่าเป็นผู้ให้ ธรรมสั่งสอนประชาชนให้อยู่ดี ประพฤติดี มีความซื่อสัตย์สุจริต ขยันหมั่นเพียรในอาชีพการงาน ตั้งใจเลี้ยงดูครอบครัว ช่วยเหลือกัน สร้างสรรค์พัฒนาสังคม ซึ่งล้วนเป็นกุศลกิจที่ช่วยยให้บ้านเมือง อยู่ดีมีความร่มเย็นเป็นสุข ประชาชนเป็นคนดี รัฐได้พลเมืองดี

ที่นี้ ในทางบ้านเมือง ผู้ปกครองที่ดีก็มีวัตถุประสงค์สำคัญ ตรงกันกับจุดหมายในการสั่งสอนธรรมของพระสงฆ์ อย่างเมือง ไทยเรา สมัยรัตนโกสินทร์ ที่มีพระปฐมบรมราชโองการว่ “เราจะ ครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม”

ตามที่ว่านี้ก็เท่ากับบอกว่า การทำงานทำหน้าที่ของ พระสงฆ์ โดยมาสอนคนให้เป็นคนดี ให้ทำความดีต่างๆ เหล่านี้ ไปตรงกับวัตถุประสงค์ของราชการบ้านเมือง พระภิกษุที่มาสอน อย่างดีก็เป็นทีเคารพนับถือ เป็นหลักใจให้ประชาชนอยู่กันดี ก็เลยทำให้บ้านเมืองร่มเย็นเป็นสุข พระมหากษัตริย์ก็ทรงนับถือ

ทีนี้ พระมหากษัตริย์บางพระองค์ก็เสด็จไปทรงฟังธรรม ด้วยพระองค์เอง โดยทรงนับถือพระเป็นครูอาจารย์ พอทรงนับ ถือเป็นครูอาจารย์แล้ว ต่อมาๆ ก็ทรงมีพระราชประสงค์จะเรียก พระภิกษุนั้นด้วยนามที่แสดงว่าเป็นที่ทรงเคารพนับถือ แล้วก็เกิด นามที่เป็นการแสดงความเคารพขึ้น อย่างนี้ก็คือนิมนต์ตั้งใจให้ เป็นสมณศักดิ์อะไร เป็นเพียงถวายนามแก่พระเถระที่ พระมหากษัตริย์ทรงเคารพนับถือมากแล้วเรียกขานขึ้นมา

ต่อมา กาลเวลาผ่านไปๆ มีพระเถระองค์ใหม่ๆ ที่พระ มหากษัตริย์พระองค์นั้น หรือพระองค์ต่อๆ มา ทรงนับถือ พอจะ เรียกชื่อเรียกนามองค์ใหม่ที่นับถือนั้น ชื่อหรือนามที่เคยเรียกองค์ เก่านั้นก็ดีอยู่แล้ว คนก็รู้หรือคุ้นกันดีแล้ว ก็เลยเอาชื่อเอานาม เก่านั้นมาเรียกองค์ใหม่อีก ไปๆ มาๆ นามนั้นก็เหมือนกลายเป็น ตำแหน่งไป บอกว่าตั้งองค์ไหนองค์นั้นเป็นนั่นเป็นนี่ นี่ก็เป็นเรื่อง ที่น่าจะศึกษาค้นคว้ากันต่อไปว่าเกิดมีสมณศักดิ์ขึ้นมาอย่างไร

เรื่องชื่อเรียกนามที่มาเรียกเป็นสมณศักดิ์นี้ ต้องเป็นมาโดย อาศัยกาลเวลายาวนาน เรื่องค่อยๆ ขยายบานออกไป ผ่านยุค อยุธยาที่ ๔๐๐ กว่าปี แล้วมารัตนโกสินทร์บัดนี้ก็ ๒๐๐ ปีกว่า แล้ว กลายเป็นว่าได้เกิดเป็นระบบสมณศักดิ์ขึ้นมาแล้ว

รวมความเชิงสันนิษฐานเป็นว่า เรื่องมาจากการที่ทางบ้านเมืองได้เห็นว่พระสงฆ์คือบรรดาภิกษุทั้งหลายนั้น แม้ท่านจะเที่ยวสั่งสอนแนะนำประชาชนไปตามกิจตามหน้าที่ของท่าน โดยท่านไม่ได้มายุ่งเกี่ยวอะไรกับราชการงานเมือง แต่งานของท่านนั้น ไปตรงกับวัตถุประสงค์ของงานปกครองแผ่นดิน ที่จะให้มีพลเมืองดี ชุมชนดี บ้านเมืองดี ก็จึงกลายเป็นประโยชน์แก่ทางรัฐขึ้นมาเอง แล้วก็โดยความที่ทรงนับถือพระภิกษุนั้นๆ เองด้วย ก็เกิดมีคำเรียกขานเป็นครูอาจารย์ กลายเป็นการถวายนามที่แสดงความเคารพนับถือ แล้วเรื่องราวก็ขยายบานแยกแตกแขนงออกไปๆ จนกลายเป็นระบบที่อาจจะขมวดเขม็งขึ้นมา

เรื่องที่บ้านเมืองเห็นคุณค่าของการที่พระผู้ประพฤติดีปฏิบัติชอบ ได้มาสั่งสอนประชาชนพลเมืองนี้ มีมาแต่พุทธกาล ขอยกตัวอย่างที่องค์พระพุทธเจ้านี้แหละ

เรารู้กันดีว่า พระพุทธเจ้าประทับบ่อยมากที่วัดพระเชตุวัน นครสาวัตถี แคว้นโกศล เริ่มด้วยเศรษฐีอนาถบิณฑิกเป็นผู้นิมนต์ไป แล้วสร้างวัดเชตุวันนั้นถวาย เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จไปประทับที่นั่น พระเจ้าปเสนทิโกศลก็ทรงเลื่อมใส

ต่อมา พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงใกล้ชิดสนิทสนมเคารพ พระพุทธเจ้ามาก วัดพระเชตุวันนั้นอยู่นอกประตูเมือง พระเจ้าปเสนทิโกศลจะเสด็จไปที่ไหนไกลๆ ก็มักมาขอแวะเฝ้า พระพุทธเจ้าก่อน เพื่อให้ได้ปีติปราโมทย์สุขพระทัย เสร็จแล้วจึงเสด็จไปปฏิบัติพระราชกรณียกิจ บางทีไปเมืองอื่นรัฐอื่น ไปปราบผู้ทำการร้ายเสร็จกลับมาจะเข้าเมือง ก็ทรงมาแวะเฝ้า พระพุทธเจ้าที่พระเชตุวันอีก ให้สบายสดชื่นพระทัย

ครั้งหนึ่ง มีมหาโจรชื่อองคฺลิมาลทำให้บ้านเมืองเดือดร้อนมาก ใครก็ปราบไม่ลง ในที่สุด ร้อนถึงพระเจ้าปเสนทิโกศลเอง ต้องทรงจัดทัพยกไป ขอให้คิดว่ามหาโจรของคฺลิมาลนั้นเก่งขนาดไหน ถึงกับต้องให้พระเจ้าแผ่นดินยกทัพไปปราบ

ที่นี่ พอยกทัพออกมานอกเมือง พระเจ้าปเสนทิโกศลก็ขอแวะเฝ้าพระพุทธเจ้าก่อน แต่พอเข้าไปเฝ้าพระพุทธเจ้า ก็เจอเหตุการณ์ระทึกใจ เพราะว่ามหาโจรของคฺลิมาลอยู่ที่นั่น อยู่ต่อหน้าพระพักตร์เลย ทำให้ตกพระทัย แต่ไม่เป็นไร พระพุทธเจ้าตรัสบอกความหยาบพิตรเย็นพระทัยเถิด หรืออะไรทำนองนี้ จำคำไม่ได้ และตรัสว่าภัยจากองคฺลิมาลไม่มีแล้ว (ตอนนี้องคฺลิมาลเกิดใหม่โดยอริยชาติแล้ว หมายความว่าเขาเลิกเป็นโจรแล้ว ไม่ต้องกลัว ต่อไปนี้จะมีแต่ความร่วมมือปรองดองกับองคฺลิมาล)

เรื่องก็มีว่า ก่อนหน้านั้น พระพุทธเจ้าได้เสด็จไปพบกับองคฺลิมาลมาแล้ว โดยเสด็จไปพระองค์เดียวดังที่หลายท่านทราบเรื่องดีแล้ว ทรงหยุดยั้งองคฺลิมาลได้ และทรงสั่งสอนธรรมทำให้เขาเลื่อมใส เชื้อพึง ตามเสด็จมาบวช แล้วต่อมา พระเจ้าปเสนทิโกศลซึ่งยังไม่ทรงทราบ จะยกทัพไปปราบ ก็เลยมาเจอกันที่พระเชตวัน เมื่อเขาบวชแล้ว ก็จบเรื่อง พระเจ้าปเสนทิโกศลก็เลยทรงอุปถัมภ์พระองค์มาด้วย นี่ก็เป็นตัวอย่าง

ที่พระเชตวันนั้น ตอนจบเรื่อง เมื่อจะทรงลากลับเข้าเมือง พระเจ้าปเสนทิโกศลได้ตรัสแสดงความชื่นชมว่า น่าอัศจรรย์ คนที่องค์พระราชาแม้แต่ใช้อาชญาและศาสตราวุธ ก็ปราบไม่ลง แก๊ไขไม่ได้ แต่พระพุทธเจ้าทรงฝึกสอนปรับแก้เปลี่ยนคนให้กลับดีงามสงบได้ โดยไม่ต้องใช้อำนาจหรือศาสตราเลย

พระราชดำรัสของพระเจ้าปเสนทิโกศลนี้ บอกชี้ไปที่วัตถุประสงค์ข้อที่ตรงกันของการปกครองบ้านเมือง กับการสั่งสอนให้ธรรมของพระสงฆ์ แต่วิธีการของบ้านเมืองหนักไปในเรื่องของ การใช้อำนาจการปกครอง มีการบังคับ ส่วนของพระเป็น เรื่องของการศึกษา พร้อมกันนี้ พระราชดำรัสนั้นก็ชี้บอกแผนงานสำคัญที่ต้องการธรรมทานของพระสงฆ์ด้วย

เรื่องเกี่ยวกับพระเจ้าปเสนทิโกศลนั้นมีอยู่มากมายในหลายพระสูตร ในอีกพระสูตรหนึ่งมีเรื่องว่า อีกคราวหนึ่ง พระเจ้าปเสนทิโกศลเสด็จไปแวะเฝ้าพระพุทธเจ้าที่พระเชตวันนั้นแหละ พอเสด็จเข้าไปถึง ก็ทรงกอดจุมพิตพระบาทของพระพุทธเจ้า ครั้งนั้น พระพุทธเจ้าตรัสถามว่า มหาบพิตรทำไมจึงทรงแสดงความรักความเคารพถึงเพียงนี้

พระเจ้าปเสนทิโกศลได้กราบทูลเหตุผลหลายอย่างที่ทำให้พระองค์ทรงเคารพเลื่อมใสในพระพุทธเจ้ามาก มีข้อหนึ่งบอกว่า พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงกตัญญูซาบซึ่งพระคุณของพระพุทธเจ้า เพราะเหตุที่พระพุทธเจ้าได้ทรงปฏิบัติบำเพ็ญเพื่อประโยชน์สุขของชนจำนวนมาก ทำให้ประชาชนตั้งอยู่ในความมีกัลยาณธรรม มีกุศลธรรม

นี่คือพระพุทธเจ้าทรงปฏิบัติบำเพ็ญพุทธกิจของพระองค์เอง เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน ก็เลยทำให้ประชาชนอยู่ในความดีงาม พวกกันประพฤติปฏิบัติชอบอยู่ในศีลในธรรม ฝ่ายผู้ปกครองที่ต้องการให้บ้านเมืองร่มเย็นเป็นสุข ก็พลอยสบายพระทัยด้วย ก็เลยเห็นพระคุณของพระองค์

อามิสทานของโยมแข็งขัน ธรรมทานจากพระก็ต้องขยัน อามิสไพบูลย์ กับธรรมไพบูลย์ ต้องให้คู่ไปด้วยกัน

ที่เล่ามานี้ เป็นตัวอย่างในสมัยพุทธกาล เรื่องพระเจ้าปเสนทิโกศลนั้นฉันใด เรื่องในสมัยนี้ก็ น่าจะหรือควรจะเป็นฉันนั้น หมายความว่า พระสงฆ์นั้น เมื่อแต่ละท่านทำหน้าที่ถูกต้อง โดยไปแสดงธรรมที่พระพุทธรูปประกาศไว้ สั่งสอนประชาชนให้อยู่ดี ประพฤติดี ช่วยเหลือกัน ทำชุมชนให้สงบร่มเย็นปลอดภัย ช่วยกันพัฒนาสังคมอะไรต่างๆ เหล่านี้ ก็เป็นประโยชน์แก่บ้านเมืองไปเองโดยไม่ต้องตั้งใจ ทางบ้านเมืองเห็นคุณค่า ก็ทำการแสดงออกให้เห็นว่ามีความเคารพนับถือ อยากส่งเสริมสนับสนุน อะไรต่างๆ แล้วก็แสดงออกมาอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่าง ไปๆ มาๆ ก็มีเรื่องยศศักดิ์รวมเข้าไป

ตามที่ได้พูดไปก็เพื่อให้เห็นความเป็นมาในอดีต ซึ่งอาจเอามาเทียบเคียงกับปัจจุบันนี้ได้ อย่างในวันนี้เราก็มองได้ในแง่ของประเพณีที่สืบมาในแนวทางนั้น แต่ถ้าไม่รู้เข้าใจสาระที่แท้ นานไปก็จะผันแปรหรือเพี้ยนไป แม้แต่วัตถุประสงคฺ์ก็จะพรวนมัด หรือถึงกับกลับกลายเป็นอื่นได้

แต่เรื่องต้นกำเนิดและความเป็นมา ยังต้องค้นหาสืบสาว ขอบขุดซ้ำอีกที่ว่าใครมีโอกาสศึกษาก็ไปค้นคว้าให้ชัดออกมา จะได้รู้กันว่าระบบสมณศักดิ์ของไทย มีวิวัฒนาการเป็นมาอย่างไร รวมทั้งอาจจะโยงไปถึงที่อื่น อาตมาเองก็ไม่ได้รู้ชัดมา แต่ก็เห็นเป็นเค้าดั่งที่ว่า คือไม่ใช่จู่ๆ ก็มีระบบสมณศักดิ์เป็นลำดับขั้นชั้นยศพรังขึ้นมา เดิมทีคงไม่ได้ตั้งใจให้เป็นยศพระ แต่มีการแสดงออกถึงการเห็นคุณค่าเคารพนับถือแล้วเกิดเป็นรูปแบบขยายมา

สาระของวันนี้อยู่ที่ว่าญาติโยมไม่น้อยท่านมาโดยมีความปรารถนาดีต่อพระต่อวัดต่อพระพุทธศาสนา พวกกันมาช่วยต้อนรับผู้ใหญ่ของทางการบ้านเมืองที่ได้มีน้ำใจนำเอาเครื่องประกอบสมณศักดิ์มาถวาย อย่างที่ได้ตั้งไว้ให้เห็นทั่วกัน และเมื่อเห็นนั้น ถ้ามองให้ถูก ก็จะไม่เข้าใจ

ในเรื่องนี้มีตัวอย่าง จะขอเล่าให้ฟังนิดหนึ่ง แต่ไม่ได้จำว่าเป็นเรื่องขององค์ไหนที่วัดใด

เอาเป็นว่า ที่วัดหนึ่ง มีสมเด็จพระองค์หนึ่ง หรือมหาเถระองค์หนึ่ง ท่านก็อยู่ของท่าน ที่นี้ วันหนึ่งก็มีโยมคนหนึ่งจะมาหาสมเด็จพระองค์นี้ แต่ไม่รู้จักท่าน ก็เข้าไปในวัด เข้าไปแล้วก็ไปเจอสมเด็จพระองค์นั้นพอดี แต่โดยที่ไม่รู้จัก ก็ถามว่า “สมเด็จพระอยู่ใหม่ครับ? อยู่ไหนครับ?”

สมเด็จพระก็ยกมือชี้ไปที่พัทธศ บอกว่า “สมเด็จพระอยู่นั้น” คนนั้นก็ถามว่า “อ้าว... แล้วองค์ที่พูดอยู่นี้ล่ะ เป็นใคร?”

พระองค์ที่เป็นสมเด็จพระนั้น ก็ตอบว่า “องค์นี้เป็นหลวงตา”

อ้าว นี่คือความจริงที่ใกล้แท้ละ คือ พระองค์นี้ จะตั้งให้เป็นอะไร มีพัทธศสมณศักดิ์เป็นอะไร ก็เป็นหลวงลุง หลวงอา หลวงตา หลวงปู่ ไปตามสภาพ

ที่ว่าเป็นความจริงใกล้แท้ หรือเกือบจะแท้ คือว่า ตามความจริงเท่านั้น ไม่มีทั้งสมเด็จพระ ไม่มีทั้งหลวงตา ส่วนความจริงที่ใกล้แท่งว่าก็คือ ไม่มีสมเด็จพระ แต่มีหลวงตา

เพราะฉะนั้น จึงต้องทำความเข้าใจให้ถูก มองเรื่องราวตามความเป็นจริงกันให้ตลอด

ทีนี้ มองตามเรื่องราวทั้งหมดในวันนี้ โยมก็อาจจะถามว่า
อ้าว... แล้วที่ตั่งพัตตังเครื่องยศอะไรนั้นนะ หมายความว่า
อย่างไร

ก็มาทำความเข้าใจกันเป็นการย้ำอีกที คือ ถ้าว่าตามที
อาตมาพูดมานี้ ก็จะบอกกันว่า พัตตยศเป็นต้น ที่ตั่งอยู่ตรงนั้น
เป็นเครื่องหมาย หรือเป็นสัญลักษณ์ที่สื่อความหมายว่าทางการ
บ้านเมืองมองเห็นคุณค่าของธรรม ไม่ใช่เห็นคุณค่าของพระองค์
นี้นะ แต่เห็นคุณค่าธรรม

แล้วทีนี้ พระภิกษุองค์ไหนก็ตาม ได้แสดงธรรม สั่งสอน
ธรรม ให้คนประพฤติธรรมตั่งอยู่ในธรรม พระเจ้าแผ่นดิน องค์
พระประมุข หรือทางการบ้านเมือง ซึ่งมองเห็นคุณค่า
ความสำคัญของธรรม ว่าธรรมะจะต้องมีอยู่ ก็ชื่นชมนับถือ

เมื่อท่านเห็นความสำคัญของธรรมแล้ว ท่านจึงต้องการ
เชิดชูยกย่องธรรม และเพื่อแสดงความยกย่องเชิดชูธรรมนั้น จึง
ได้มีการแสดงออกมาให้ปรากฏแก่คนทั้งหลายอย่างนี้ ซึ่งก็จะ
เป็นการส่งเสริมเกื้อหนุนให้กำลังแก่การให้ธรรมสั่งสอนธรรม ให้
มีโอกาสดูแลได้ผลยิ่งขึ้นไป

ถ้าการปฏิบัติในเรื่องอย่างนี้เป็นไปด้วยความเข้าใจอย่าง
ที่ว่ามา ก็จะทำให้เราทั้งหลายมีความสบายใจ ญาติโยม
ประชาชนคนทั้งหลาย เมื่อมองเห็นว่า อ้อ... องค์พระประมุขของ
ชาติ ทางกรบ้านเมืองเห็นความสำคัญของธรรม ต้องการยก
ย่องเชิดชูธรรม อย่างนี้พวกเราก็อุ่นใจได้ มีกำลังใจ มั่นใจว่า
บ้านเมืองนี้ จะเจริญงอกงามรุ่งเรืองไปพลุลย์ ประชาชนจะอยู่
ร่มเย็นเป็นสุข เพราะว่าทางบ้านเมืองเห็นความสำคัญของธรรม

เมื่อท่านผู้นำของประเทศชาติ หลักใหญ่แกนกลางของสังคม เห็นความสำคัญของธรรม ยกย่องเชิดชูธรรม ส่งเสริมการนำประชาชนเข้าสู่ธรรม ให้ประชากรราษฎร์มีธรรมประพาสธรรม ก็มั่นใจได้ว่าธรรมจะรุ่งเรืองขึ้นมา พาชีวิตสังคมและกิจการบ้านเมืองทั่วทุกด้านรุ่งเรืองดั่งงามไปด้วย

ถ้าทำได้แบบนี้ ก็จะเกิดภาวะแห่งความเจริญรุ่งเรืองที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ ๒ อย่าง เป็นคู่กัน คือ **อามิสไพบลีย์** และ **ธรรมไพบลีย์**

พระพุทธเจ้าตรัสแสดงธรรมให้พระสงฆ์ไปเทศนาสั่งสอนเมื่อธรรมรุ่งเรืองแพร่หลาย ผู้คนรู้เข้าใจและประพฤติปฏิบัติธรรมกันทั่ว ก็เกิดมี**ธรรมไพบลีย์**

เมื่อประชาชนมีธรรม อยู่กันดีในสามัคคี รู้จักทำมาหากินอย่างดี ทำกิจการที่บริบูรณ์ ทำงานประกอบกิจการสร้างสรรค์กันเต็มสติปัญญา เศรษฐกิจก็เจริญพร้อม มั่งคั่ง สังคมก็เจริญมั่นคง ทุกอย่างพัฒนาอย่างดี ประชาชนอยู่ดีร่มเย็นเป็นสุข ก็เกิดภาวะที่เป็นความเจริญรุ่งเรืองทางวัตถุ ที่ภาษาพระเรียกว่า **อามิส** ก็เกิดมี**อามิสไพบลีย์**

ความเจริญงอกงามรุ่งเรืองพร้อมทางวัตถุ ต้องมาคู่กับธรรมไพบลีย์ บ้านเมืองที่ดีต้องมีพร้อมทั้ง ๒ อย่าง คือ ต้องมีทั้ง **อามิสไพบลีย์** และ **ธรรมไพบลีย์** ทั้งสะพรั่งวัตถุ และสะพรั่งธรรม

ในที่สุด ธรรมไพบลีย์จะเป็นหลักประกันให้อามิสไพบลีย์นั้นมั่นคงยั่งยืนต่อไป เพราะฉะนั้นเราจะต้องมีให้ครบทั้งสองไพบลีย์นี้

มองตลอดมาแต่ต้น จาก*อามิสทาน* ที่ญาติโยมถวายแก่พระ พระมีกำลังไปศึกษาภาวนาได้ผล ก็มีธรรมมาตอบแทนด้วยการให้*ธรรมทาน* แก่ญาติโยม ญาติโยมรู้ธรรมมีธรรมปฏิบัติธรรมกันดี ก็เดินหน้าพากันไปถึงจุดหมายที่พึงใฝ่ปรารถนา คือ มี*โพลุญ์*ครบ ๒ อย่าง ทั้ง*อามิสโพลุญ์* และ*ธรรมโพลุญ์*

เป็นอันว่า การที่ทางการบ้านเมืองได้นำเครื่องประกอบสมณศักดิ์มาถวาย ดังมีอะไรต่างๆ ตามที่ปรากฏเหล่านี้ เป็นสัญลักษณ์สื่อความหมายที่กล่าวมาแล้ว คือเป็นการแสดงออกว่าทางบ้านเมืองเห็นคุณค่าของธรรม ต้องการเชิดชูยกย่องธรรมไว้ให้เป็นหลักของประเทศชาติ เป็นธงชัยของสังคม

ตราบไต่ที่ทางการบ้านเมือง ท่านผู้ปกครองประเทศชาติ ยังเห็นความสำคัญยกย่องเชิดชูธรรมอยู่ ประชาชนก็จะมีความมั่นใจในการที่จะอยู่ในบ้านเมืองนี้ได้อย่างร่มเย็นเป็นสุข และก็จะเต็มใจช่วยกันพัฒนาบ้านเมืองให้เกิดมี*โพลุญ์*ดังที่กล่าวมา

เมื่อปวงประชาราษฎร์ญาติโยมรู้ความประสงค์ของบ้านเมือง รู้ว่าท่านมองเห็นความสำคัญของธรรม ท่านต้องการให้ธรรมเป็นหลักของสังคมประเทศชาติแล้ว ก็ควรจะมีกำลังใจมั่นใจ แล้วพร้อมใจกันประพฤติปฏิบัติธรรม ช่วยกันส่งเสริมธรรม ช่วยกันแผ่ขยายธรรมความดีงามให้แพร่หลายกว้างขวางออกไปจน*โพลุญ์* ให้*โพลุญ์*ของธรรมตามมาด้วย*โพลุญ์*ของ*อามิส* คู่กันไป วัตถุประสงค์สว่าง ธรรมก็สว่าง แผ่ขยายทั่วบ้าน ทั่วเมือง ทั่วแผ่นดิน จนทั่วโลกเป็นสุขทำย

ถ้าทำได้อย่างนี้ ก็จะเป็นไปสมตามพระพุทธรประสงค์ที่ พระพุทธเจ้าทรงประกาศพระศาสนาไว้ คือ พุทธชนที่ตายะ พุทธชน สุขายะ โลกานุกัมปายะ ที่ตรัสแก่บรรดาพระภิกษุว่า เธอทั้งหลายจง จาริกไป จงปฏิบัติ จงแสดงธรรม เพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อ ความสุขแก่พหูชน เพื่อเกื้อการุณย์แก่ชาวโลก อันเป็นวัตถุประสงค์ ของพระพุทธศาสนา ซึ่งมีธรรมเป็นหลักเป็นฐานดังที่ได้กล่าวมา

วันนี้ก็ขออนุโมทนาท่านเลขาธิการคณะรัฐมนตรี พร้อมด้วย ท่านผู้ใหญ่ของบ้านเมืองทุกท่าน ทั้งทางสำนักพระราชวัง ทางสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ที่ได้มีน้ำใจนำเครื่อง ประกอบสมณศักดิ์มา รวมทั้งทางจังหวัด คือท่านผู้ว่าราชการ จังหวัดนครปฐมด้วย

ทุกท่านที่มาในที่นี้ ได้แสดงน้ำใจของท่านแล้ว ดังที่ว่าเป็น เรื่องของฝ่ายบ้านเมืองที่จะให้ประชาชนได้อุ่นใจมั่นใจว่า อ้อ นี่ ทางบ้านเมืองเอาจริงละนะ จะให้ช่วยกันเห็นธรรมให้เดินหน้าไป ให้ธรรมรุกไป ให้แผ่นดินไทยอยู่กันด้วยธรรม ให้ธรรมแพร่ขยาย ไปทั่วที่จะให้เกิดอามิสไพบูลย์และธรรมไพบูลย์ดังที่กล่าวมา อัน จะเป็นความสัมฤทธิ์ผลแห่งวัตถุประสงค์ทั้งของพระพุทธศาสนา และของบ้านเมืองพร้อมไปด้วยกัน

อาตมาภาพขออนุโมทนาอีกครั้งหนึ่ง ต่อท่านผู้ใหญ่ทาง บ้านเมืองที่ได้มาในพิธีวันนี้ ขอขอบคุณท่านพระเถรานุเถระ แล้ว ก็อนุโมทนาญาติโยมพุทธบริษัทที่ได้มาร่วมในการต้อนรับท่าน ผู้ใหญ่ฝ่ายบ้านเมืองครั้งนี้

เมื่อมีความเข้าใจดีร่วมกันแล้ว ใจของเราก็มารวมกันอยู่ที่ธรรม แล้วเราก็มาช่วยกันเป็นกำลังแก่ธรรม ในการที่จะทำให้ธรรมรุ่งเรืองไพบุลย์ ทั้งมีอยู่ในใจของทุกคน และเจริญอกงามในบ้านเมืองไทย ในสังคมทั่วไป นำมาซึ่งความรุ่งเรืองเต็มตามความหมายของอามิสไพบุลย์และธรรมไพบุลย์ดังได้กล่าวมา*

ขอให้ทุกท่านเจริญอกงามไพบุลย์ด้วยอายุ วรรณะ สุขะ พละ ปฏิภาณ คุณสารสมบัติ เจริญธรรมเจริญปัญญาอย่างยั่งยืนมั่นคงตลอดกาลทุกเมื่อ เทอญ

* อามิสไพบุลย์ (อามิสเวปุลละ) และธรรมไพบุลย์ (ธัมมเวปุลละ) พระพุทธเจ้าตรัสไว้สั้นๆ เพียงหัวข้อ (อ.ก.พ.๒๐/๔๐๗/๑๑๗) ส่วนอามิสทาน กับธรรมทาน ตรัสไว้ยาวหน่อย จึงบอกไว้ในภาคผนวก ต่อจากนี้

หลัก พระ-โยมพึ่งกัน

(อัญญมัญญนินิต)

ในพหุการสูตร (พ.ชิตี.๒๕/๒๘๗/๓๑๔) มีพุทธพจน์ตรัสสอนพระว่า ญาติโยมชาวบ้านมีอุปการะมากแก่เหล่าพระภิกษุโดยบำรุงด้วยปัจจัยสี่ เหล่าพระภิกษุก็มีอุปการะมากแก่เหล่าญาติโยมชาวบ้านโดยแสดงธรรม ประกาศชีวิตประเสริฐแก่เขา คฤหัสถ์ญาติโยมกับพระสงฆ์อาศัยซึ่งกัน และกัน อยู่ครองชีวิตประเสริฐ เพื่อข้ามห้วงน้ำกิเลส ทำทุกขีให้หมดสิ้น

หลักความสัมพันธ์นี้ เรียกสั้นๆ ได้ว่า “อัญญมัญญนินิต” (“อัญญมัญญนินิต” ก็ได้) คือพึ่งพาอาศัยกัน ต่างก็ให้แก่กัน โดยคฤหัสถ์บำรุงพระสงฆ์ด้วย *ขามิสทาน* และพระสงฆ์เกื้อคฤหัสถ์ด้วย *ธรรมทาน* ทำให้ชีวิตร่วมโลกร่วมธรรมกันนี้ เป็นไปด้วยดี แต่ละบุคคลก็พัฒนาตนขึ้นไป โดยต่างก็เกื้อกูลแก่กันและกัน มีคาถาสรุบทายว่า

ผู้ครองเรือน และผู้เฝ้าเรือน ทั้งสองฝ่าย อาศัยกันและกัน
ย่อมล้นมฤตชีตธรรมที่ปลดอดกิเลสผูกมัด อย่างยอดเยี่ยม

บรรพชิตปรารภจากคฤหัสถ์ แต่จิวร บิณฑบาต
หยุดยา ที่นั่งที่นอน พอเป็นเครื่องบรรเทาความข้องขัด

ส่วนเหล่าผู้อยู่ครองเรือน เป็นคฤหัสถ์ อาศัยพระที่
ปฏิบัติดีมีธรรม ศรัทธามุ่งต่อพระอรหันต์ เฟงพินิจด้วย
อริยปัญญา ประพฤติธรรมในพระศาสนานี้ ที่เป็นทางไปสู่คติ
เมื่อยังใคร่กาม มีความเพลิดเพลิน ก็บันเทิงในโลกของเทพ

สัมโมทนียกถา*

ของ

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์

.....

(อาตมา) เสียงไม่มีจริงๆ ปอดไม่ดี เจ็บหน้าอก ระบายน้ำ มาจากโรงพยาบาล ที่ว่าจะพบกับโยม ก็เลยพูดยาก (ได้เขียนบอกโฆษกว่าพูดไม่ไหว ของดพูด) แต่จะลองพยายามดูสักนิดหนึ่ง

ในใบกำหนดการบอกว่าให้กล่าวสัมโมทนียกถา คือถ้อยคำที่จะทำให้ชื่นจิตบันเทิงใจ ซึ่งก็สมกับใบบอกที่ว่า เป็นพิธีมุทิตาสักการะ

ที่ใบบอกว่าเป็นพิธีมุทิตาสักการะ ก็เลยพูดตามชื่อเรื่องเสียก่อน คือในเรื่องมุทิตาสักการะนั้น ขออนุโมทนาขอบพระคุณท่านพระมหาเถระ พระเถรานุเถระทุกท่าน และญาติโยมมากมายที่ได้มีน้ำใจมา และเสียดสละอย่างมาก ต้องรอนาน ก็ต้องห้ขออนุโมทนา และขออภัยด้วย

* สัมโมทนียกถา (ที่อุโบสถวัดญาณเวศกวัน ๒๐.๓๐ น.) ในโอกาสที่ พระพรหมคุณมหารณ (ประยูร ปรยุตโต) ได้รับพระราชทานสถาปนาสมณศักดิ์ เป็นสมเด็จพระราชาคณะ ที่สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ในวันที่คล้ายวันพระราชสมภพ ร. ๙ ณ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๙

(หลังปิดเล่มหนังสือแล้ว โยมที่จะพิมพ์เป็นธรรมทาน ขอให้ลงพิมพ์สัมโมทนียกถานี้ด้วย เนื่องจากเป็นเอกสารสืบเนื่องในงานเดียวกัน จึงพิมพ์ไว้ต่อท้ายในภาคผนวก)

ที่นี้เรื่องที่เกี่ยวข้องกับตัวอาตมาก็คือ โยมที่มากันมาก จะถวายเป็นอะไรต่างๆ ก็จะต้องหักทวาย และการจะหักทวายก็ต้องจำกันได้ และต้องใช้เสียง

ที่นี้ก็ต้องขออภัย ๒ ประการ คือ หนึ่ง สายตา มองไม่ชัดแล้ว ก็จำไม่ค่อยได้ เพราะฉะนั้นก็อาจจะผิดพลาด หรือหักไม่ทันสอง ก็เสียงไม่มี พูดลำบาก ก็หักไม่ไหว จึงขอโอกาสให้ทราบไว้ก่อนว่า จะได้หักหรือไม่หักก็ตาม ที่จริงนั้น อนุโมทนาโยมทุกท่าน (เสียงญาติโยม.....สาธุ) ถ้าหักทวาย ไม่ไหว ไม่ทันก็ขออภัยขอให้เข้าใจอย่างที่ว่านี้ด้วย เมื่อโยมเข้าใจข้อนี้แล้ว ก็จึงขอพูดต่อไป

ที่จริง วันนี้ เรื่องมูทิตาสักการะ ก็เป็นเรื่องของการที่ได้รับสมณศักดิ์ แต่เรื่องนั้นมีความสำคัญเป็นรอง เป็นเพียงเรื่องสืบเนื่อง

ญาติโยมควรจะนึกว่า วันนี้เป็นวันคล้ายวันพระราชสมภพของในหลวงรัชกาลที่ ๙ อันนี้ดีเป็นความสำคัญที่แท้จริง

การพระราชทานสถาปนาเลื่อนสมณศักดิ์ก็สืบเนื่องมาจากวันสำคัญนั้น เป็นส่วนของการที่ได้ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจ พูดง่ายๆ ว่า ในเรื่องนี้ เราจึงต้องมองไปที่พระคุณของในหลวง รัชกาลที่ ๙ หมายความว่า เรื่องสมณศักดิ์นี้ เป็นพระราชกรณียกิจในส่วนของการทำงานบำรุงพระพุทธศาสนา ซึ่งพระองค์ได้ทรงปฏิบัติอย่างจริงจังตลอดมา แล้วเราก็จะมองเห็นว่า ทรงห่วงใย ทรงเอาพระทัยใส่จริงๆ ในเรื่องการพระศาสนา

สำหรับอาตมานี้ว่ากันไป จะว่าเดาก็ได้ แต่ก็ดูตามที สืบเนื่องจากข้อเท็จจริง อาตมาไม่ได้เข้าวัง ไม่ได้เข้าพิธีหลวง ไม่ได้เข้าพิธีทางราชการมานี้ ประมาณว่า ๒๕ ปี หรือนานกว่า นั้น ไม่ได้เข้างานสักครั้ง เว้นครั้งเดียว คือครั้งที่ม็ฏีกาให้ไปรับ สมณศักดิ์เป็นพระพรหมคุณาภรณ์ นอกนั้น เขาเป็นว่าราว ๒๕ ปีไม่เคยเข้าวัง ไม่เคยเข้าพิธีทางการใดๆ ทั้งสิ้น

อาตมาได้หนีออกจากกรุงเทพ เพราะเรื่องโรคปอด จึงได้มาอยู่ที่วัดญาณเวศกวัน แล้วเมื่อมาอยู่ที่วัดญาณเวศกวันนี้ ก็แทบจะไม่มีบทบาทอะไร คืออาพาธมา โยมก็หาที่ เพียงว่าให้ได้พักอาศัย แล้วก็ทำหนังสือที่ค้างอยู่ ก็ทำต่อไป ทำมาเรื่อยๆ

ที่นี้ มาอยู่ที่นี้ อยู่ได้พรรษาเดียวก็ไปพักที่ชะเชิงเทรา ที่สายใจธรรม ๕ พรรษา ไม่ได้อยู่ที่นี้ ออกพรรษาแล้วก็มาๆ ไปๆ หลัง ๕ ปีผ่านไปแล้ว จึงมาจำพรรษาที่นี้ในปี ๓๘ แต่แล้วพอปี ๔๐ ก็ผ่าตัดเส้นเลือดสมอง ตั้งแต่นั้นมาก็อยู่แค่กัณวัด (ขออภัยใช้คำนี้) ไม่ได้ออกมาหน้าวัดเลย หมายความว่า อาตมามีบทบาทกับวัดนี้น้อยที่สุด ตั้งแต่ปี ๔๐ อยู่กัณวัด อยู่ที่กุฏิท้ายวัด ไม่ได้ออกมาหน้าวัด ๑๐ ปี แล้วปี ๕๐ ก็ออกจากวัดไป

เรื่องก็คือว่า ต่อจากปี ๕๐ แม้แต่ที่วัดญาณเวศกวันนี้ก็อยู่ยาก สู้อากาศไม่ไหว ก็เร่ร่อนไปอยู่ในถิ่นชนบทมาจนบัดนี้ (ไม่อยู่ไม่ได้จำพรรษาที่วัดนี้) อีกราว ๑๐ ปี หมายความว่า เกือบ ๒๐ ปีมานี้แทบไม่ได้พบปะเกี่ยวข้องกับใครในบ้านเมืองถิ่นที่เจริญเลย

โดยบังเอิญหลายครั้งแล้ว ได้ยินญาติโยมพูดว่ามาวัดนี้ ไม่เคยพบเจ้าอาวาส แต่ก่อนโน้นยังออกพิธีบ้าง โดยเฉพาะในวันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา แต่ตอนหลังนี้ไม่มาเลย ก็หมายความว่า แม้แต่ที่วัดนี้เอง อาตมาก็เกี่ยวข้องกับน้อย

วัดนี้โยมสร้างกันมาทั้งนั้น อ้อ วันนี้ได้ยินว่าโยมคุณหญิง
กระจ่างศรี ฝากพวงมาลัยมาถวาย ท่านเป็นประธานสร้างวัดนี้
ตอนนี้อายุ ๑๐๒ ปี มาไม่ไหว ท่านก็เลยฝากพวงมาลัยมา หลาน
เอามาแล้ว นี่แหละโยมอายุ ๑๐๒ ปีแล้ว รุ่นที่สร้างวัดนี้ ท่านยัง
คิดถึงมาก ท่านก็ตั้งใจเอาจริง ให้ลูกหลานนำพวงมาลัยมาถวาย
(ที่จริงไม่ใช่พวงมาลัย แต่เป็นชุดเครื่องสักการะที่จัดมาอย่างดี)

เป็นอันว่าวัดนี้โยมสร้างกันมา อาตมาเคยบอกว่าอาตมา
ไม่เคยสร้างอะไรที่วัดนี้แม้แต่เท่าเล่าไก่ ทุกอย่าง วัดอุสสถาน
อาคารอาราม เป็นฝีมือโยมทั้งนั้น แต่โยมก็หาหรือไถ่ถามให้เห็น
พร้อมกันก่อนทุกอย่างไม่ให้เสียพระธรรมวินัย ให้พระมีสติปายะ
ทำงานของพระไป

อาตมาเอง งานทั้งหลาย ไม่ว่าพิธีหลวง พิธีราษฎร์อะไร
ไม่ได้ไปเลย ค่อยๆ ห่างออกไป เทียวอยู่ตามดง ตามทุ่ง ตาม
ดอย ย้ายไปที่นั่น ที่โน่น เทียวหาอากาศไปตามเรื่อง

แต่มีอยู่อันหนึ่งคือ เรื่องงานหนังสือธรรม ไม่เคยทิ้ง คือยัง
ทำเท่าที่ทำได้ ในระยะนี้ แค่เล่มเดียว คือ *ตามพระใหม่ไปเรียน
ธรรม* ก็บอกกับพระที่วัดนี้ว่า จนจบชีวิตนี้ก็อาจจะไม่เสร็จ ก็
พยายามทำไป เสร็จไป ๒๑ ตอน เหลืออีก ๓๙ ตอน และหนังสือ
อื่นก็อีกเยอะแยะ ชีวิตไม่พอ นี่ก็เล่าให้ญาติโยมฟัง

ที่พูดอย่างนี้ก็คือให้เห็นว่า ที่จริงอาตมานี้ อย่างที่บอกนี้
ไม่ได้ออกงานออกการ จนถึงพิธีหลวงนี้ไม่ได้ออกไปเลย ทำให้
เดาว่า ในหลวงนั้น อะไรก็ไม่ได้ลดสายพระเนตรไป

อาตมาเที่ยวไปอยู่ที่โน่นที่นี้ ทำอะไรอะไรทำอะไรอยู่ ก็คือทำหนังสือธรรม ถ้าเรียกเป็นภาษาที่ไพเราะสักหน่อยก็ว่า *ทำงานสร้างเสริมและแผ่ขยายความรู้ความเข้าใจธรรมวินัย และหาทางให้ประชาชนได้ประพฤติปฏิบัติกัน* ก็ทำงานแค่นี้ เรื่องก็เป็นมาอย่างนี้ ก็บอกให้ญาติโยมรู้ จะได้เข้าใจต่อกัน

ก็เป็นอันว่า งานนี้อยกให้โยมเอาใจใส่มองไปที่พระคุณของในหลวง สมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙

เรื่องสมณศักดิ์นี้ ก็เป็นส่วนหนึ่งในเรื่องของพระราชกรณียกิจ ที่ทรงดูแลบ้านเมือง ที่ทรงเอาพระทัยใส่ในพระศาสนา โดยที่ทรงห่วงใยกิจการพระศาสนา ก็ทรงพยายามส่งเสริม หาทางให้กิจการของพระศาสนาดำเนินไป เป็นเรื่องพระคุณขององค์พระมหากษัตริย์ สมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ วันนี่ก็เป็นวันของพระองค์ จึงควรที่ญาติโยมจะทำบุญทำกุศลทำความดีถวายเป็นบรมราชาทิศ และก็ถวายพระพรขอให้สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ทรงมีพระสุขภาพพลานามัยสุขสมบูรณ์

ที่นี้ ก็หันมาดูทางด้านพระ ในแง่ของการตั้งพระนั้น พระนี้จะตั้งให้มีสมณศักดิ์เป็นอะไร ก็เป็นพระนั้นแหละ จะตั้งเป็นชั้นไหนชั้นไหน ก็เป็นพระองค์หนึ่งเท่านั้น

เพราะฉะนั้น โยมไม่ต้องไปห่วง ในด้านของพระนี้ ก็ให้เหมือนอย่างที่เราอยู่กันนี้ เคยเรียกหลวงลุง หลวงอา หลวงตา หลวงพ่อ หลวงปู่ ก็เรียกไปตามเดิมอย่างนั้น นี่แหละดีที่สุด ส่วนที่ว่าถ้าเขาจะเรียกเป็น ท่านเจ้าประคุณฯ อะไรนั้นเราไม่ต้องไปยุ่ง ให้เป็นเรื่องของทางการเขา เราก็อยู่กันแบบสบายๆ เรื่องก็เป็นอย่างนี้

เอาละ นี่ก็เป็นอันได้ทำความเข้าใจกันว่า เรื่องที่เราจะเห็น พระคุณ คือด้านของในหลวง ส่วนพระก็เป็นพระไปตามที่เป็นอยู่ นั้นเอง

ทีนี้ ในเรื่องพระ มีอย่างหนึ่งที่ต้องเข้าใจ คือ มันมีเรื่อง “เป็น” กับเรื่อง “ทำ” ตอนนี้อยมมาพูดกันในเรื่องเป็น ว่า เป็นนั้น เป็นนี้ ที่จริง ในทางธรรมนี้ ท่านไม่นิยมถามว่า จะได้อะไร? จะเป็นอะไร? **แต่ท่านให้ถามว่า จะทำอะไร?** อันนี้แหละสำคัญ

ทีนี้ ในเรื่องที่ว่า จะทำอะไรนั้น บางทีเพราะจะต้องทำอัน นั้นอันนี้ และเพื่อจะทำได้ผลดี ก็เหมือนว่าจำเป็นต้องเป็น นั้นเป็นนี้ เพื่อจะได้ทำอันนี้ได้ หรือจะได้ทำได้พอแก่การ เขาก็เลยให้เป็น เพื่อจะให้ไปทำอะไรบางอย่างที่จะทำได้จริงจัง เข้มแข็ง อย่างนี้ การเป็นก็คือเป็นการสร้างโอกาสให้แก่การที่จะ ทำเท่านั้นเอง นี่ก็เป็นคติที่ควรจะรู้ คือที่ว่าทางธรรม ท่านไม่นิยมถามว่าจะได้ จะเป็นอะไร? แต่ถามว่าจะทำอะไร?

ทีนี้ บางทีเรื่องที่เป็น กับเรื่องที่ทำ ก็จะขัดกัน นี่ก็ต้องขอ อภัยที่พูดถึงตัวอาตมาเอง นอกจากเรื่องที่ต้องพบปะพูดคุยใช้ แรงปอดซึ่งมักทำให้ช้า หลังจากพูดทีหนึ่งอาจจะพูดไม่ออกไป คราวละนานๆ แล้ว งานที่จะทำ ก็คือเรื่องหนึ่งสี่ธรรมมากมาย อย่างที่ได้บอกพระแล้วว่า หมดชีวิตนี้ก็ไม่มีความสำเร็จ ไม่มีทาง จบ ก็ต้องทำต่อไป ทีนี้ การเป็นนี้ บางทีก็ขัดกับการทำ

ที่ว่า “เป็น” นี้ พ่วงมากับเรื่องอย่างนั้นๆ ที่เกี่ยวกับ “การ เป็น” แล้วเรื่องที่เราจะทำ บางทีก็เลยทำไม่ได้ นี่ก็คือขัดกัน ก็ จะต้องมาตกลงกันว่า จะทำอย่างไร เราจึงจะทำเรื่องที่เรา ต้องการจะทำให้มันสำเร็จ

นี่จุดสุดท้ายมาอยู่ที่นี้ อยู่ที่เรื่องเป็น กับเรื่องทำ ถ้าขัดกัน ก็จะต้องหาทางให้เรื่องเป็นนี่ เปิดทางแก่เรื่องทำให้ได้ เพราะว่าเรื่องทำนี่ถือว่าสำคัญจริง ที่ว่าต้องทำไปจนตายนั้นแหละ คืออย่างที่บอกแล้วว่าชีวิตนี้ไม่พอ งานพวกหนังสือธรรม อะไรต่ออะไร ยิ่งอีกมากมาย

ก็เลยพูดให้โยมฟัง จะได้เข้าใจ ไหนๆ ก็มีพิธีนี้ขึ้นแล้ว แล้วโยมก็เสียสละเวลาเป็นต้น จึงได้มาที่นี้ ก็ให้เราเข้าใจกัน

ตอนนี้ก็กลายเป็นว่า (อาตมา) ชักมีเสียงขึ้นแล้ว ตอนแรกก็พูดไม่ออก ตอนมาในรถนี้พูดไม่ได้เลย ทั้งเมื่อคืน แล้วมาเมื่อเช้า และต้นบ่าย หมอก็ให้ออกซิเจน กับยาขยายหลอดลม ๓ พัก เพราะว่าปอดไม่มีกำลัง ในอกระบบหมด ในนี้ซ้ำ และก็เจ็บ แน่น แล้วก็ไอ ก็พยายามสู้อย่าง ใหม่ๆ มาๆ ก็พูดออกมาจนได้

เอาละ ไม่เป็นไร ก็ได้พูดมาพอสมควร เขาเป็นว่า โยมกับพระได้มาพบกันด้วยจิตใจดีงามในทางของบุญกุศลแล้ว

แถมท้าย

ขอบพระคุณหลวงพ่อวัดป่าเลไลย์ ที่ท่านอยู่มาก่อนที่วัดดอนเจดีย์ เดิมท่านเป็นเจ้าของคณะจังหวัดสุพรรณบุรี ตอนนี้ท่านอายุ ๘๒ - ๘๓ ปี ท่านก็เลยเป็นที่ปรึกษาภิกษุคัมภีร์ ท่านยังเมตตามาเลย

อาตมาคิดว่า พอดีเรื่องที่นี่แล้ว จะต้องไปกราบพระผู้ใหญ่ โดยเฉพาะที่มรณภาพไปแล้ว ซึ่งก็อยู่ที่วัดป่าเลไลย์ด้วยองค์หนึ่ง คือหลวงพ่อดังเกาที่วัดป่าเลไลย์ (องค์ที่มาจากวัดปราสาททอง)

ก็จะต้องไปหลายวัด เช่น วัดเบญจมบพิตร ไปกราบสมเด็จพระสังฆราชองค์พระอุปัชฌาย์ ไปวัดสามพระยา ที่เป็นคู่สวด และหลวงพ่อดวงทองนพคุณ ก็คู่สวด ไปกราบหลวงพ่อดวงพระพิเรนทร์ แล้วก็ อาจารย์พระครูปลัดสมัยที่วัดพระพิเรนทร์ แล้วก็ยังมีอีก วัดอะไรละ ก็วัดบ้านกร่าง แล้วก็วัดปราสาททอง ก็ต้องไปเยี่ยม แล้วก็วัดสุทัศน์ หลวงพ่อสมเด็จฯ องค์ก่อนโน้น สมัย พ.ศ. ๒๕๒๐ เกือบ ๔๐ ปีแล้ว ท่านใจดีมาก ท่านเขียนจดหมายไปบอกว่าให้ไปอยู่วัดสุทัศน์ นานแล้ว เป็นสมเด็จพระพุฒาจารย์เก่า นานนักแล้ว ไม่ใช่ยุคหลังนี้ อาตมาไปเรียนบาลี ในกรุงเทพฯ เริ่มที่สำนักเรียนวัดสุทัศน์

อ้าว หลวงพ่อสมเด็จฯ พระสังฆราชบุญณลิริ นั้นสมเด็จป่า ก็ต้องไปละ ที่นั่นสำคัญ ท่านมีพระคุณมาก

ตอนที่มาหาจุฬาฯ แยก ได้อาศัยสมเด็จพระสังฆราช บุญณลิริ วัดโพธิ์ เวลานั้นอาตมาทำงานที่มหาจุฬาฯ ก็ไปหาท่าน จนลืมน่าจะไปหาท่านก็ครั้งคือไปเรื่อย ต้องไปธุระ ไปเรื่องมหาจุฬาฯ ตอนนั้นสถานการณ์คณะสงฆ์ยุ่งแฉ่งมาก ทางมหาจุฬาฯ ก็ได้อาศัยสมเด็จพระสังฆราชวัดโพธิ์นี้แหละเป็นหลักให้ อุปถัมภ์บำรุงอะไรต่ออะไรทุกอย่าง นี่วัดโพธิ์ก็ต้องไป แล้วก็ สมเด็จพระญาณสังวร ที่วัดบวรนิเวศ แล้ววัดอะไรอีก ก็วัดสระเกศ เอาละ ไร่ไปทำรายการที่หลัง นี่พูดพอให้เห็นเป็นแนว

แต่จะไปไหวหรือเปล่า ในวันสองวันนี้รู้สึกจะไปไม่ไหว ร่างกายไม่อำนวย ก็พูดให้รู้ไว้ ก็เป็นอันว่า มีท่านผู้ที่มีพระคุณที่เราควรระลึกถึง จะต้องไป ก็เอาละ ต้องมีวัดบ้านกร่างด้วย นี่เป็นต้นกำเนิด ต้องไป เพราะเป็นที่เริ่มต้นบวชเณร (แต่กลายเป็นถูกนิมนต์เรียกตัวกลับเข้าไปอยู่ในโรงพยาบาลอีก ย้ำซ้ำ ฟันยาก คงต้องไปหลังสิ้นปี ๒๕๕๙ นี้แล้ว)

เอาเป็นว่า วันนี้ได้พูดไว้พอสมควร ที่จริงนั้นตอนแรกนี่ก็ว่าพูดไม่ได้เลย เพราะว่าเสียงไม่ยอมออก มันติดคออยู่แค่นี้

ก็ขอบพระคุณอีกครั้งหนึ่งสำหรับ พระมหาเถระ พระเถรานุเถระ ที่ได้สละเวลามาแสดงมุกิตา และก็นุโมทนาโยมญาติมิตรทุกท่าน...

...ไหน? (มีเสียงจากพระบอกว่าเห็น อ.จ๋านงค์ ทองประเสริฐ) อ้าว ท่านอาจารย์นั่งอยู่ มองไม่เห็น นี่ท่านอาจารย์เป็นผู้ที่นำเข้าไปที่มหาจุฬา เริ่มทำงานเป็นผู้ช่วยเลขธิการ ท่านจัดการให้เสร็จ และก็เป็นผู้ที่นำเข้าไปทำงานเดิมด้วย แล้วมาเป็นผู้บริหาร ก็เป็นผู้ที่นำให้เข้าไปทำงานที่มหาจุฬา ตอนนั้นท่านอายุ ๘๘ แล้ว ท่านก็ยังสละเวลา มาเรียกว่าเป็นเมตตาของท่าน อาจารย์อย่างสูง ก็อนุโมทนา

เป็นอันว่า กล่าวเฉพาะท่านผู้ที่เรียกแบบพระว่าเป็นผู้มีพรชาญาณสูงสุดไว้ แต่ในใจนั้นรวมไปถึงทั่วทุกท่าน เอาละ วันนี้ก็ขออนุโมทนาเท่านี้ก่อน ขอ อายุ วรรณะ สุขะ พละ จงมีแก่ทุกท่านทั่วกัน...สาธุ!!!

(สัมโมทนาโยกถาที่เรียงข้อความแล้วนี้ ได้เติมบางประโยคที่คิดจะพูดแต่ตกหล่นไป และที่ไม่ควรขาดหาย)